

Woo Niine Uagɔi Nii Maleke Seveni Sevei lozeizuve ma woo mɔungiti

Maleke ná-Woo Niine Uagɔi ɔa ga Minazege Niinei zu zɛve naanigoiti gila, niiti ti Yesu Kilista ná-eteai zu vaiti suɔulazu. Ti ɔilagilagiti pe ti-laasei ka ga «Woo Niine Uagɔi». Ti zɛveve Yesu ná-saai vɔluma, ti-zɛve nuiti ta ga: Matiyo, Maleke, Luke ta Zan. Maleke ná-Woo Niine Uagɔi ɔa subuɔaai Woo Niine Uagɔ naanigoiti saama. Tanisu toɔa ge seveni kona vuulozita (60) ɔeɔala levegai ma, Kilista zolɔga vɔluma. Faaɔwe nu mɔinmɔin daave da ga seveve Wolome, nii a ke é náve ɔeletieinti ipɔdo.

Maleke laaseigi ta balaa ka ga Zan Maleke, é ɔeni ga keelai Pɔle ta Balanabase ti-zieɔɔɔi ta, kele toɔo vagoi ɔologoloni siegi zu é ɔleni naati ta-geela ziei va (KKw 13:13). Suɔoozaai ma, Maleke vileni volu Balanabase volu, ti li siei ma (KKw 15:37-39). Nuiti ti kwɛeni balaa ga Maleke ɔeni ga Piyɛɛ bɔɔla ɔiteɔitegi ta (1Pi 5:13). Woo Niine Uagɔi nii zu, Maleke laaɔakpage kaladopoi losuve ma, ta kalagi Yesu bogai é lo yeeɔeɔala ɔaaɔelagi va.

Unsosuve

1. Maleke ná-woo lozei mɔungi bogɛ (1:1-13).
2. Naa vɔluma Maleke Yesu ná-botii ma vaa zuɔulave, siegi zu é ɔeni la Galilé (1:14—8:21).
3. E zɛba é Yesu lii vai zuɔula Zeluzalɛme (8:22—10:52).

4. Maleke gaabelage ga é sɛvɛi ɣɛ, é lo yeeɣɛɣalai va, nii Yesu kɛɛni Zeluzalɛme, naa vɛɛ ná-saai ta buzeɣe vai va, é ɣula saai ya (11:1–16:20).

GALA keelai Zan Batisete
(Matiyo 3:1-12;

Luke 3:1-18;
Zan 1:19-28)

¹ Uele ɣa Woo Niine Uagɔi lɔɔzeidai la, nii pileɣai GALA Doun Zunui Yesu Kilista va.

² Uelei sɛvɛai la GALA goo wo nui Ezayi ná-sɛvɛi zu ga:

«Nà nà-keelai levesu è luɣɔ,

é da-velei ɓɛɛ è vɛ.*

³ Nui ta ɣa ɓainsu tevebai zu, é da ɣɛ ma:

«A Maliɣii ná-pelei ɓɛɛ ɓɛ.

A ná-pele goiti soɓe.» †

⁴ Zan ɣulani keɓema ɣana. E ɣɛni batizei wosu tevebai zu. E ɣɛni GALA daawooi laazeelizu, é da ɣɛ ma: «À wo-zie velei maavalibo, wo batize, naa ɣa a kɛ wo zuvaaye ga wa-ɣotoiti.»

⁵ Nuiti ti ɣɛni vaazu pɔ, ti zeɣe Zudé yooi zu ná pɛ, ta Zeluzalɛme, é da ti batize Zuludɛn wu, ti da laa zɔ ga ta-ɣotoiti.

⁶ Zan ɣɔba zeɣei ɣɛni ga seɣei fɛɛai ga ɲɔmɛ legai, ná-saamaɣiligi ɣɛni ga kɔlɔ vaai. Kɔɲɔgi ɣɛni ga kotogi ta dɔɔɔ ɣɔin gulɔi.

⁷ Zan ɣɛni GALA daawooi laazeelizu, é da ɣɛ ma: «Zɔi é vaazu nɔnɔn poluma, seɓei wɔɔlɔvɛ nɔnɔi va. Gè la vɔlɔ kula ɣɛɛni su ga gè va maavɛ, gè va ná-savala galuiti daavie.

* **1:2 1:2** Mal 3:1. † **1:3 1:3** Eza 40:3 bogɛ é zoloo Gɛɛke woo zɛvɛ wɔlɔmai ma.

⁸ Nòun, gè wo batizege ga ziei, keɛ toun, toɣa wo batize ga Zenvu Nadegai.»

Yesu batize fai ta tɛgai é zeelini ma

(Matiyo 3:13–4:11;

Luke 3:21-22; 4:1-13)

⁹ Naama ziegì zu, Yesu zegeni Galilé yooi zu, Nazarete taazuwe. Zan kpatizeni Zuluden dei wu.

¹⁰ Kulaai ma ziei wu feya, é geegɔlɔgi ɣaani daa da lao, Zenvu Nadegai da yei ma, eɣe poopogi.

¹¹ Wooi ta ɣulani geegɔlɔgi zu, é da ɣe ma: «Da ɣa è ga nèɛɛ Loun Zunui, da gòla yiilaazu.»

¹² Gaamago, Zenvu Nadegai Yesu laavilini tevebai zu.

¹³ E keeni ná ga folo vuunaanigɔ (40), Setana ɣeni tɛɛzu ga. E ɣeni ná dɔbɔ zuaiti saama, geezuɣeelaiti ti da maalevebo.

Yesu ná-botii lɔzei vai Galilé

(Matiyo 4:12-17;

Luke 4:14-15)

¹⁴ Ti Zan viligai ma kasoi ɣa, Yesu liini Galilé yooi zu, é ɣeni GALA ná-Woo Niine Uagɔi laazeelizu.

¹⁵ E ɣeni ɣɛɛzu ma: «Yeeɣɛɣalai zeelia, GALA ná-masadaí maaɖuɣaa. A wo-zie veleí maavalibo, wo la Woo Niine Uagɔi la.»

Yesu ná-kaladopo mɔungiti toli fai

(Matiyo 4:18-22;

Luke 5:1-11)

¹⁶ Yeeta, tei é ɣeni levesu Galilé de wolai laawe, é Simon ɣaani ta keegɛloin Andelé. Ti ɣeni kale ɔɛɛ lumɔi vilisu zie wolai wu, tɔzei ti ɣeni ga kale ɔɛɛ nuiti.

¹⁷ Yesu ɣɛni ti ma: «À vile pòlu, nà wo ɣɛ ga nu ɣaizie nu.»

¹⁸ Gaamago, ti ta-lumɔiti zɛni ná, ti vile polu.

¹⁹ Yesu lago liini poun, é Zebedé ná-doun zunu felegɔiti ka: Zake ta keɛɣɛloin Zan. Naati ti ɣɛni keingi zu, ti da ta-lumɔiti kpɛɛ.

²⁰ E naati tolini gaamago. Naati ti ti-ɣɛɛ Zebedé yɛni keingi zu ta ná-botigɛ nuiti, tiya ma ti vile Yesu volu.

Yesu inɛ su nui ɣɛdɛ fai
(Luke 4:31-37)

²¹ Ti liini Kapɛɛɛnawume taazuve. Doogɔ foloi, Yesu lɛɛni GALA dɛbi vɛɛi wu, é zɛba é da kalagi wo.

²² Nuiti ti wola laavɔɔni ga ná-kalabo pelei, tɔɔzei é la ɣɛni kalagi wosu ga tɔ kalamɔinti kevele, kɛɛ é ɣɛni bosu ga zobogi.

²³ Tama naama yeedɛɣɣalai nɔ zu, zunui ta ɣɛni ta-GALA dɛbi vɛɛi wu, nii kɔzɔba yɛnvui ɣɛni su. E kpeei looni,

²⁴ é ɣɛ ma: «Nazalɛte nui Yesu, da-vaa bɛgele ɣa é gá-vaa zu? E vaavɛ gi undaavilisɛ baa? Gè è ɣwɛni, da ga GALA ná-Nu Nadɛgai!»

²⁵ Yesu devei veeni zea ga sɛbɛi, é ɣɛ ma: «É vɔ, ɣula zunui tɛi su!»

²⁶ Kɔzɔba yɛnvui zunui ɲiikpini. E ɣulani naa zu, é da kpee wolai loo.

²⁷ Eɛɛ pɛ daavɔɔni, ti da bɔɣɔ ɣaazaɣa ga: «Lee ɣa é ɣɛɛzu ɣani? Kala niina ɣa ga nii! Togɔ kɔzɔba yɛnvuiti devezu ga zobogi, naati ti da ɣolo bɛ!»

²⁸ Gaamago nɔ, maawooi ziɛni ná maagoolii pɛ su, Galilé yooi zu.

*Yesu seebe nu moinmoin kede fai
(Matiyo 8:14-17;
Luke 4:38-41)*

²⁹ Yesu gfulaai ma GALA debi velel wu, to ve, Zake ve ta Zan ti liini Simon ta Andele ta-velel wu.

³⁰ Simon moin geni laani ga kolokpadimai. Yesu unkulani no feya, ti na-fai zufula naa ma.

³¹ Yesu maaɖugani ba, e so zeei va, e buzege. Kolokpadimai gaayei, e tozei ga e da ti maalevebo.

³² Kpakoi, foloi liai ma, ti vaani po ga seebe nuiti pe, ta ine su nuiti pe.

³³ Taai buseni no kpulu, ti va, ti vu pelelave.

³⁴ E seebe nu moinmoin kede, niiti seebe laali-taaligiti ti geni ti va. E ine moinmoin kpɛni balaa, e da pele leve ti lugɔ ga ti mina kpɛzufula, tozei naati ti geni kwɛni nui ma zii nii e le.

*Yesu GALA daawooi laazeeli vai
GALA debi veleliti bu
(Luke 4:42-44)*

³⁵ Polumai, gosu bidii no geni de, e gfula, e li tevebai zu, e GALA fali na.

³⁶ Simon ta boolaiti ti vileni, ti da gaizie.

³⁷ Siegi zu ti kaani la, ti geni ma: «Ese pe ka e gaiziezu.»

³⁸ E geni ti ma: «Ade li ve goba laaiti su. Keni ge GALA daawooi laazeeli nati. Tozei naa ga e kea ge vaa.»

³⁹ Tama e leveni Galile yooi zu na pe, e da GALA daawooi laazeeli ta-GALA debi veleliti bu, e da inegiti kpɛ.

Yesu gee nui ɣɛɗɛ fai
(Matiyo 8:1-4;
Luke 5:12-16)

⁴⁰ Gee nui ta maaɓugani ba, é nɔkɔ kɔɔɔwu, é maanɛɛɛ, é ɣɛ ma: «Ni ɗa vaana bu, ɗa zoo è ɲàɗe.»

⁴¹ Maawɔin Yesu zoni, é yeemaale, é vɔɔɔu ba, é ɣɛ ma: «Gè vaa bu, ɲade!»

⁴² Gaamago nɔ, gee zeeɓɛi zegeni zunui naa va, é ɲade.

⁴³ E teneni ɣɛzɛɣɛzɛ, é teve gaamago,

⁴⁴ é ɣɛ ma: «Dama, nii keai ga ɗe ve, è mina bo nu nɔɓɛ ma. Kele li, è ɓɔɔɔ le ga zalaɗa ɗula nui, é è ɣɛvele vɛɛɛ, naa vɔluma è ɗa-ɲade fai ma zalaɗai ɗula, eɣɛvelei Moize ma levei veeni la. Naa ɗa ɣɛ ga zeele woo nuiti be.»

⁴⁵ Kele zunui naa ɗulani nɔ feya, é tɔɔzei ga naa laazeelia ɛɛ pɛ ma, nii keai. E ma wooi vazani adave pɛ. Naa maavele ma, Yesu la mɔ ɣɛni zooga é va le taa nɔɓɛ su kalakalaga, é ɣɛni liizu kamavolu teɓɛbaiti su. Kele anɛɛ naa ve, nuiti ti ɣɛni zegɛzu adave pɛ, ti ɗa va pɔ.

2

Yesu kɔɓsama nui ɣɛɗɛ fai
(Matiyo 9:1-8;
Luke 5:17-26)

¹ Foloi tanigaa ɗulaai ma su, Yesu ɗaleni ma Kapɛɛɛnawume. Nuiti ti mɛnini ga toɗa pɛɛi wu.

² Beɓe wolai ɗaaleeni ba ná, ti ye mɔinzu, nu losu nɔɓɛ ge la mɔ ɣɛni ná, anɛɛ pɛɛɛɛɛ ɓɔɔɔi. Yesu ɣɛni ná, é ɗa GALA daawooi laazeeli ti ma.

³ Nui tanigaa ti vaani pɔ ga kɔɓsama nui ta, seɣɛai zunu naanigɔ ve.

⁴ Kεε ti la ɣeni zooni ti va zeeli la Yesu ma, tɔɔzei bebei mɔin velel va. Ti zεba ti lε pele ɣomave, nά ga dooɣo bosuve, ti nά ta vaaleve, ε zoloo nɔ Yesu letegi ma tein, betei nii kɔlsama nui ɣeni laani su, ti naa yei.

⁵ Yesu ta-ɣidaalevei ɣaai ma, ε ɣeni kɔlsama nui ma: «Dòun, da-ɣotoiti suvaayεga.»

⁶ Tama, tɔ kalamɔin tanigaa ti ɣeni zeini nά, naati ti ɣeni ɣisiezu yiimave, ti da ɣε ma:

⁷ «Lee vaa zu zunui nii zoosu ε da bɔε ɣani? Woo nɔu ɣa ga nuu ε bosu GALA daalɔɣoma! Be ɣa a zoo kotoiti suvaayesu, ε ɣula GALA gila kpe polu?»

⁸ Gaamago Yesu ta-ɣisieɪ ɣwεeni yiimave, ε ɣε ti ma: «Lee vaa zu wo ɣisiezu ɣana wo-yiimaveti?»

⁹ Begele ɣa boda neai, nu ɣε kɔlsama nui ma: «Da-ɣotoiti suvaayεga,» baa nu ɣε ma: «Wuzεge, ε da-vetei zege, ε zie?»

¹⁰ Wa ma, wa kwεε ga nii maavele ga zobogi ɣa Nu nά-Doun Zunui ve zooi ma ga ε kotoiti suvaayε.» E ɣeni kɔlsama nui ma:

¹¹ «Da ɣa gε bɔεzu ε vɔ, wuzεge, ε da-vetei zege, ε li da-ɣoizu.»

¹² Gaamago nɔ, zunui naa wuzεɣeni, ε nά-betei zege, εε pe gaazuyε ba, ε ɣula, ε da li. Eε pe daavɔɔni, ti da lebiyai ve GALA be, ti da ɣε ma: «Kaipa ade la de nii ɣεɣala vai ta ɣaani.»

Yesu Levi loli fai
(Matiyo 9:9-13;
Luke 5:27-32)

¹³ Yesu liini mɔnɔ ga zie wolai laa velel. Bebeiti ti ɣeni daaɣomisu, ε da naati kala.

¹⁴ Si egi zu é gēni levesu la, é Alefé ná-doun zunui. Levi gaani, é zeini mulu zo nuiti ta-wotii gēzuvē. Yesu gēni ma: «Vile pòlu!» Levi wuzegēni, é vile polu.

¹⁵ Tei Yesu ġeni laamiizu Levi ná-pɛɛi wu ta ná-kaladopoiti, mulu zo nu mɔinmɔin ta kotoba nu mɔinmɔin ti ɔaani, ti ɔa laami ta tiye, tɔzei ti wola mɔinni, ti ɔile polu.

¹⁶ Tɔ kalamɔin niiti ti Falizieiinti ta-ɖɖui zu, naati ti kaai ma ga Yesu ɖa daamii wosu ta mulu zo nuiti, naa vɛɛ kotoba nuiti ba, ti ná-kaladopoiti gaazaɖani, ti ɖɛ ma: «Lee vaa zu ti daamii wosu ta mulu zo nuiti, naa vɛɛ kotoba nuiti ba?»

¹⁷ Tɛi Yesu ti woomɛnini, ɛ ɣɛni ti ma: «Zɔiti ti ɣɛɗɛgai, naati kpɛɗɛ la dɔɣɔtɔlɔi va, kɛni seeɓɛ nuiti. Gɛ la vaani ga gɛ telebo nuiti toli, kɛni kotoba nuiti.»

Zu so fai ma ɖaazaɖagi

(Matiyo 9:14-17;

Luke 5:33-39)

¹⁸ Yeeta Zan ná-kaladopoiti ta Falizieiinti ti ɣeni zugi zosu. Nui tanigaa ti ɔaani, ti Yesu ɣaazaɣa, ti ɣe ma: «Lee vaa zu Zan ná-kaladopoiti ta Falizieiinti ta-ɣaladopoiti ti da zugi zo, tama da-ɣaladopoiti ti la da ga so?»

¹⁹Yesu ti woogaaavoteni, é gɛ ti ma: «Nuiti ti loligai vulu gɛɛzuuɛ, ta zoo baa ti zugi zo, siɛgi zu anzazini niinei ti va la dɛ? Ni anzazini niinei ga dɛ ti va, ti la zooga ti va zu so.

²⁰ Kele yeede galai ta ga vaazu, siegi zu ta anzazini
niinei zede la ti va. Názu ta zugi zo niina.»

²¹ «Nu nɔpɛ ge la ɗa ga sege zaɗai zulaɗaga ga sege buɗa niinei. Naa ɗa ɗɛɛna, sege buɗa niinei ɗa sege zaɗai vali ga, naama valigai zu ɗa ɗa baɗo ma mɔungi va.

²² Nu la ɗa ga dɔɔ niinei vu balaa kɔlɔ woole wɔlɔmaiti su. Naa ɗa ɗɛɛna, dɔɔ niinei ɗa kɔlɔ woole wɔlɔmaiti fuka, dɔɔi ɗa vu ya, gooleiti balaa ti ɗologolo. Dɔɔ niinei maanɛɛɛ, ɛ vu kɔlɔ woole niineiti su.»

Yesu ɗa ga dooɗo foloi Maliɗii

(Matiyo 12:1-8;

Luke 6:1-5)

²³ Yeeta, dooɗo foloi, Yesu ɗɛni levesu molo balagiti su. Ná-kaladopoiti ti ɗɛni ziezu, ti tɔɔzeini ga ti ɗa molo ɗɔpɔgiti gaavolososo.

²⁴ Falizieiinti ti ɗɛni ma: «Wɛɛna ɗa-ɗaladopoiti ba! Lee vaa zu ti naa ɗɛɛzu, nii tɔgi la vaani bu ga nu ke dooɗo foloi?»

²⁵ Yesu ti woɗɗaavoteni, ɛ ɗɛ ti ma: «Kaipa wo la dɛ naa ɗalani, nii Davide keɛni, siegi zu pului soni da ta sieɗɔɗɔiti, tama daamiani ge la ti ya?»*

²⁶ E leɛni GALA ná-sege vɛɛ ɗadegai wu, zalaɗa ɗula ɗundiɗi wolai Aɗiataal ná-yeeɗɗalal, ɛ buluiti mi, ti veai GALA be, ɛ ta ve sieɗɔɗɔiti zea, tama tɔgi deveni ga zalaɗa ɗula nuiti gila kpe nɔ ɗa ta bului naati mi.»

²⁷ Naa vɔluma, Yesu ɗɛni ti ma mɔnɔ: «Dooɗo foloi ɗɛɛɛ nui vaa ma, keɛ nui la ɗɛɛni dooɗo foloi vaa ma.

²⁸ Naa ɗa ɛ ba, Nu ná-Doun Zunui ɗa vɔlɔ ɛ ga dooɗo foloi Maliɗii.»

* **2:25 2:25** Wɛɛ vɛ: 1Sa 21:2-7.

3

Yesu zeezaama zunui gɛdɛ fai

(Matiyo 12:9-14;

Luke 6:6-11)

¹ Yesu lɛɛni volu GALA dɛbi vɛlɛi wu. Zunui ta gɛni ná, nii zeei zaani ma.

² Ti gɛni Yesu zumɔsu ga ni toɔa naa gɛdɛ dooɔo foloi. Ti gɛni pɔ ga ti peelalazu zɔlɔɔ ba.

³ Yesu gɛni zunui ma, nii zeei zaani ma: «Wuzeɣe, è lo ɛsɛ pɛ gaazu.»

⁴ Naa voluma, é gɛni ti ma: «Tɔgi vaavɛ nɛi bu ga dooɔo foloi, nu faa vagɔi gɛ, ɔaa nu faa nɔi gɛ? Nu è nui yɛnvui gɔzo, ɔaa è nu vaa?» Kɛlɛ ti pɛ ti maagɛni kpɔ.

⁵ Yesu ziiɣaawana wɛlɛi woni ti va, zii ɔɔɔɔai koozu ga gɔla tɔzei ta-ɣikpaai va. Naa volu é gɛni zunui ma: «Yeemaale.» Naa yeei maalenɛ, é gɛdɛ.

⁶ Falizieinti ti ɣulani, ti li. Ti ɣi feeni ɔɔɔɔ vɛ gaamago ta Elɔde volu nuiti ga vɛlɛi ta zoo ti Yesu vaa la.

Yesu ta bebei

⁷ Yesu liini ga Galilé dɛ wolai vɔ pelei ta ná-kaladopoiti. Bebe wolai vilɛni polu, ti zeɣe Galilé yooi zu, ta Zudé yooi zu,

⁸ ta Zeluzalɛme, naa vɛɛ Idumé ta Zuludɛn zie voluvele yooi va, ta Tiil ta Sidɔn yooiti su. Bebei naati ti gɛni vaazu pɔ, tɔzei ti naama vaiti pɛ mɛnini, niiti é gɛni ti gɛɛzu.

⁹ E zɛba é gɛ ná-kaladopoiti ma, ti keingi gila kɛvele ɔɛtɛ bɛ, é lɛ su, nii a kɛ bebei mina zigaziga ba.

¹⁰ Mazɔlɔɔ tɛi é gɛni nu mɔinmɔin kɛdesu, seeɔɛ nuiti pɛ ti da zɔɔ ɔɔɔɔ va, nii a kɛ ti yeevɔɔɔɔ ba.

¹¹ Siɛgi zu kɔzɔba yɛnvuiti ta la ɔaazulaana la ma, ti ɔɛni loozu kɔɔwɔ, ti da ɔɛ ma: «Da ɔa ɛ ga GALA Doun Zunui.»

¹² Kɛɛ Yesu ɔɛni ti wola laa maaɔakpasu ga ti mina dɛɛ, nui ma zii nii ɛ le.

*Yesu yiimazeɔɛ vai ga
keela puugɔ maazu felegɔiti (12)*

(Matiyo 10:1-4;

Luke 6:12-16)

¹³ Naa vɔluma ɛ lɛɛni gizei ta ma. E nuiti tolini, niiti ɛ ɔɛni ti vɔ, naati ti va pɔ bɛ.

¹⁴ E yiimazeɔɛni ga nu puugɔ maazu felegɔ (12), ɛ naati kɛ ga keelaiti, nii a kɛ ti yɛ ba, ɛ ti leve ga ti li, ti Woo Niinɛ Uagɔi laazeeli,

¹⁵ ta zobogi ɔɛ ti ya ga ti inɛgiti kpɛ nuiti su.

¹⁶ E yiimazeɔɛni ga keela puugɔ maazu felegɔiti (12), niiti ti ga: Simon, nii ɛ daasei pɛɛni ga Piyɛɛ,

¹⁷ Zeɔedɛ nɔ-doun zunuiti Zake, ta kɛɛɔɛloin Zan, niiti ɛ ti-laasei pɛɛni ga Boanɛɛlezɛɛ (nii poluvɛ ga «geɛbade loun zunuiti»),

¹⁸ Andelɛ, Filipe, Baatelemi, Matiyo, Tomase, Alefɛ nɔ-doun zunui Zake, Tadɛ, Simon nii ɛ ɔɛni ga Zou Maalobo Nui ta,

¹⁹ naa vɛɛ Zudase Isekaliyɔte va, nii ɛ Yesu yaa-vani.

*GALA ɔaa Setana
(Matiyo 12:22-32;*

Luke 11:14-23; 12:10)

²⁰ Naa vɔluma ɛ ɔaleni ma pɛɛi wu. Bɛbɛ wolai ɔaalɛni ba vɔlu koba. Naati mɔin vɛɛi ma, Yesu ta nɔ-kaladopoiti ti la vɔɔ ɔɛni nɔ zɔɔɔsu, ti va daami wo.

21 Ná-pələyegēi wu nuiti ti naa mənigai ma, ti vaani ga ti kula bebei zaama, tōzei ti gēni gēezu ma: «Kigi gūla zea.»

22 Tō kalamōin niiti ti yeini, ti zege Zeluzalēme, naati ti gēni gēezu ma: «Ine kundigīi Beelezebule ga su, naa ná-zobogi ga é inegiti kpēezu la.»

23 Yesu zēba é ti loli, é faiti zōgōzule ga tiye ga pagō ga faalaaliiti, é gē ti ma: «Setana ga zoo bōgō bēezu gale?

24 Ni masadai ta zu nuḅuseiti ta gaaḡwēena su bōgō laalōgōma, naa la zooga yesu ná.

25 Ni pələyegēi ta a gaaḡwēena su bōgō laalōgōma, naa la zooga yesu ná.

26 Ni Setanai ga kōi gōzu bōgō laalōgōma, ni ná-masadai gaaḡwēene su, é la zooga yesu ná, nōnōi bēga gāna.

27 Nu la ḡa ga zoo è va le zēbesu nui ná-pēlei wu, è va naa ḡligiti sege, ni è la tōzeini de ga è va naa ḡili ga galui. Da naa ḡili pē, è va leḡa ná-pēlei wuuvoo.

28 Gē bo wo ma ga gaamai, nuḅuseiti ta-ḡotoiti pē, ta woo ḡoiti pē ta ti wo GALA daalōgōma, naati suvaa ḡa ye ti vē.

29 Kēle nu nōpē é woo ḡōu wosu Zēnvu Nadegai laalōgōma, suvaa la yeḡa naama nui vē pē, naama ḡotoi ḡa ye laani unma eyesu ḡō.»

30 Yesu bōeni ti vō ḡani, tōzei ti gēni ma: «Kōzōba yēnvui ḡa su.»

*Yesu ná-pələyegēi ḡitei
(Matiyo 12:46-50;
Luke 8:19-21)*

31 Yesu dee ta deḡeiti ti vaani. Ti lōni eteavē, ti keela leve polu ga ti toli.

³² Nu moinmoin ge ɣeni zeini koba, ti ɣe ma: «È-lee ta è-legeiti ta eteave, ta po ti è ɣa.»

³³ E ti woogaaivoteni, é ɣe ma: «Be ɣa é ga dèe? Beeni ka ti ga dègeiti?»

³⁴ E ɣaazuleeni ga zoiti, niiti ti ɣeni zeini, ti ɣakugai ma, é ɣe ma: «Wele, niiti ka ti ga dèe ta dègeiti.

³⁵ Zoì nɔpe é GALA ziimai ɣeezu, naama nui ɣa é ga dège zunui, ta dège anzanui, ta dèe.»

4

*Faalaalii é vile
molo zuwu vaza nui va
(Matiyo 13:1-9;
Luke 8:4-8)*

¹ Yesu tɔzeini mɔnɔ ga é ɗa nuiti kala zie wolai laave. Bebe wolai ɣaaleeni ba koba. Keni é leeni keingi ta zu vɔlɔ, é zeì ná. Keingi ɣeni zie wolai ɣa, bebei pe ge ɣeni loni kakei ma.

² E ɣeni ti ɣalasu ga faa moinmoin faalaaliiti su. Pete vele ɣa é bɔeni la ti vɔ:

³ «À woilo dɛɛ: Molo zuwu vaza nui ta ɣulani ga é molo zuwui vaza.

⁴ Keai ma moloi vazasu, molo ɣaei tanigaa ti looni pele ɣɛzei zu, wɔniiti ti va, ti mi.

⁵ Taɣiligaa ti looni fasa lutui zu, pɔlɔi tago nɔ ɣa é ɣeni ná. Ti vɔnɔni fala, tɔzei zooi boma la ɣeni ɣoozani.

⁶ Kele foloi kpaai ma kpekpe, é molo vɔnɔ koiti galani ma fala. Ti vɔnɔni, tɔzei sape la ɣeni ti va se.

⁷ Taɣiligaa ti looni ɣaingiti saama. Naati ti leeni, ti molo vɔnɔ koiti maaɓɔle. Ti la waani pe.

⁸ Taḡiligaa ti looni mənə zou vāḡəi zu. Ti βeteni, ti waa, ma ḡəpəḡiti ti wəəlo eyesu ti mən, tanigaa ti-ḡaawaai ḡe ga puuzavasava (30), tanigaa puuləzitaləzita (60), tanigaa ungilagila (100).»

⁹ Yesu ḡeni ti ma volu: «Zəi faa mənə goiyegə ba, naama nui nii mənə.»

Yesu ná-faalaaliiti bo ungi

(Matiyo 13:10-17;

Luke 8:9-10)

¹⁰ Siəḡi zu ti lago maagəlesa ge leveni la, zəiti ti ḡeni koba, naa vεε keela puugə maazu felegəiti (12) ba, ti gaazaḡani faalaaliiti ma.

¹¹ E ḡeni ti ma: «GALA ná-masadaɪ ma loḡfuzu vaiti feeve wo vε, kele zəiti ti ga kamavolu nui, ta lεεzu ga naati, faalaaliiti su,

¹² naa ḡa a ke:

«Ti da wele nə,
kele ti mina wozaḡa pε,
ti da woilo nə,
kele ti mina faa ḡaḡa pε,
nii a ke ti mina ḡale ma GALA pə,
ti va ta-ḡotoiti ma zuvaayεḡi zəloə.»*

Faalaalii zugulazuve

piləḡai molo zuwu vaza nui va

(Matiyo 13:18-23;

Luke 8:11-15)

¹³ Naa vɔluma, é ḡeni ti ma: «Wo la niima vaalaalii ḡaḡaani? Wa zoo ḡale wo zəiti gaḡa?

¹⁴ Molo zuwu vaza nui ḡa é ga naama nui, nii é GALA daawooi vazasu.

* **4:12 4:12** Eza 6:9-10 bogε é zoloo Geleke woo zεve wələmai ma.

¹⁵ Niiti ti molo zuwui zolɔɔgai pele ɣezɛi zu, ti la volɔ beni ga wooi zolɔɔ, Setana va, é naa ɣula ti-yiimave, nii fazagai ná.

¹⁶ Zɔiti ti molo zuwui zolɔɔgai fasa lutui zu, naati ka ti wooi menisu nɔ feya, ti yeezei bu ga koozune.

¹⁷ Kele ti la naa yesu ná, é va zapelo ti-yiimave, ti la da ga so kpaan. Siegi zu kpɔɔi ɔaa wɔinzedɛmai vaazu la wooi maavele ma, gaamanɔ ta ɣalesu ma.

¹⁸ Zɔiti ti molo zuwui zolɔɔgai ɣaingiti saama, naati ka ti wooi menisu,

¹⁹ kele naa maa ɣa ɔɔlezu ga eteai ma yiizoolɛi, naavolo wɔin, ta ani wɔinlai ma zii pe, niiti ti lɔɔzu ti-yiimave, é la da ga waa.

²⁰ Zɔiti ti molo zuwui zolɔɔgai zou vagɔi zu, naati ka ti wooi menisu, ti yeezei bu. Toɣa waazu, ma ɣae ɣilagilagi tanigaa ti-ɣaawaai ɣe ga pu-uzavasava (30), tanigaa puulɔzitalɔzita (60), tanigaa ungilagila (100).»

*Faalaalii é vile
lanboi va
(Luke 8:16-18)*

²¹ E ɣeni ti ma: «Anɣe nei nu ɣa da va ga lanboi, è dɔ anɣakai wu, ɔaa betei wu? Kebe lanbo zeii anii ɣa nu a da sei ga, kele?»

²² Tɔɔzei maalɔɔɣu vaa nɔpe ge la ná, nii é la ɣulaa keɛma. Dɔɔɣuzu vaa nɔpe ge la ná, nii é la laa wozakalagi ɣa.

²³ Zɔi faa meni goiyɛɛ ba, naama nui nii meni.»

²⁴ Yesu ɣeni ti ma: «À dama ga fai nii wo menisu. Kɔɣɔ ganii nii nɔ wo kɔɣɔgi wosu su, GALA ka kɔɣɔgi wo ɔalaa naa zu wo ve, é ta ɔɔ ba.

²⁵ Mazɔɔɔ zoi ani zea, ta ɣa ve naa ya volu. Kele zoi ani la zea, anee zɔɔgoi é zea, naa ɣa ɣula zea.»

*Faalaalii é vile
ani zuwui va*

²⁶ E ɣeni ti ma mɔnɔ: «GALA ná-masadai ɣulave eɣe zunui nii é ani zuwui vazani ná-kpalagi zu.

²⁷ Naa voluma, é ɣeni jiizu ga kpidii, ɓaa é da wuzegɛ folo-o-folo, ani zuwui ɣeni ɔnɔsu nɔ ɓɔɣɔ ɔɛ, é da ɓaɣɔ, tɔun é la kweeni vele naa ɣeni ɣeezu la.

²⁸ Zooi ɓɔɣɔ molo lufai ɔnɔni, é tɔzei de ga ma lɔkulugi, naa voluma molo ɣɔpɔgi, é gaabeli ga molo ɣae ga pagɔ.

²⁹ Kele tei moloji mɔni nɔ feya, zunui nii boɣa goi ɓɔni su gaamanɔ, tɔzei molo leve yeeɣɣalai zeelia.»

*Faalaalii é vile
mutaalede kaei va*

(Matiyo 13:31-32, 34; Luke 13:18-19)

³⁰ E ɣeni ti ma mɔnɔ: «Begele ɣa ada geeɣɔlɔgi ma masadai ɔkɔɣɔ ma? Faalaalii begele ɣa ada bo, nii a kevele le?

³¹ Geeɣɔlɔgi ma masadai ɣulave ga mutaalede kae ɣilagi. Siegi zu nu siinsu la zooi ma, tɔ ɣa dɔidai ani zuwui kpein saama etei zu.

³² Kele siinga voluma, toɣa da wɔɔɔ, gaagɔoza kpelei zu ziinziin ganigiti pe ba, ma bekegiti ti lo ba, wɔniiti ti da laɣagi lo ma niinigi wu.»

³³ Yesu ɣeni nuiti kalasu ga GALA daawooi, faalaali mɔinmɔin su, é soloo naa ma, nii ti gaagaaazu.

³⁴ E la ɣɛni ɓɔɛzu ti ɔɔ, ni faalaali la ba. Ti maagɛlesa ga levena ta ná-kaladopoiti, é ɓena ti pɛ poluve le ga naati.

Yesu fiile wolai gaayei vai

(Matiyo 8:23-27;

Luke 8:22-25)

³⁵ Naama voloi, kpɔkɔi zeeliai ma, Yesu ɣɛni ná-kaladopoiti ma: «Ade leve zie voluvelei.»

³⁶ Ti bebei yɛni ná, ti li ga Yesu keingi zu, nii é ɣɛni zeini su. Keingi taɣɪligaa ti vilɛni polu.

³⁷ Fiile wolai zɛba é lokoleve, ziei da jiiikpi tak-patakpa, é da vala keingi zu, é da daave.

³⁸ Tɔun nɔnɔi, é ɣɛni laani keingi ɓogave, é da ji, nɔungi laani undama ɓɔɓi ma. Kaladopoiti ti maalɔɣani, ti da ɣɛ ma: «Kalamɔn, gi undaa ɣana vili, ɗɔun, naa la è yiizoolɛzu?»

³⁹ E wuunni, é devei ve fiilei ya ga sebei, é ɣɛ ziei ma: «Bu ɣɛ toun! Maagɛ kpɔ!» Fiilei zuleveni kpe, woza ɣaalei tɔɔntɔɔn.

⁴⁰ E ɣɛni ná-kaladopoiti ma: «Lee vaa zu wo luazu? Kidaaleve la wo ya?»

⁴¹ Naati ti wola luani, ti da ɓɔɣɔ ɣaazaɣa ga: «Be ɣa é ga nii mu, nii fiilei ta ziei ti ɣolozu gooi ve?»

5

Yesu inɛ su nui valo vai

(Matiyo 8:28-34;

Luke 8:26-39)

¹ Ti zeelini zie wolai voluvelei, Gelase nuiti ta-yooi zu.

² Yesu ɣulani nɔ feya keingi zu, inɛ su zunu ɣila ge ɣulani ga kabama vele, é daaɣomi.

³ Zunui naa jiizuve ɣeni ga kabamave. Nu nɔpe ge la ɣeni zoosu balaa, é va gili ga yɔɔɔɔi, é va ye su.

⁴ Tɔɔzei sie mɔinmɔin su, ti bena gili ga yɔɔɔɔi, ti kɔluiti pili kɔɔɔiti ba, keke é bena yɔɔɔɔiti teveleve ɔɔɔɔ va, é kɔluiti sugaleɣale. Zobo ge la ɣeni nu nɔpe be, é va vɔni ma.

⁵ Folo vee kpidi va, zunui nii bena ɣe nɔ kabamave ta gizei ma, é da kpee loo, é da ɔɔɔɔ maawana ga kɔtuiti.

⁶ E Yesu ɣaai ma ɣoozama, é ɔizeni, é loo kɔɔɔwu.

⁷ E ɔainni ga woo wola, é ɣe ma: «GALA nii é Anii-Pe-Unda, naa ná-Doun Zunui Yesu, lee ɣa è pɔ è sei mà? Nà è maanɛɛɛzu GALA daaseigi zu, mina kpɔɔ!»

⁸ Tɔɔzei Yesu devei veeni zea, é ɣe ma: «Da ve, kɔɔɔba yenvui, ɣula zunui nii zu!»

⁹ Yesu gaazaɣani, é ɣe ma: «È-laasei ka ga lee?» E naa woɔɣaavoteni, é ɣe ma: «Dàa ɣa ga «Ma Bulugi», tɔɔzei gi mɔinvɛ.»

¹⁰ E Yesu wola maanɛɛɛni, ga naa mina ti ɣula zooi va.

¹¹ Boi kpulu gola ɣeni laamiizu náve, gizei ma.

¹² Inɛgiti ti Yesu maanɛɛɛni ga gola, ti ɣe ma: «Gi leve kae boigi nuuti su, è va bu, gi lɔ ti zu!»

¹³ Yesu vaani naa wu kɔɔɔba yenvuiti be. Ti zeba ti ɣula zunui zu, ti lɔ boigiti su. Boi kpulugi, nii a la zeeli boi waafelegɔ (2.000) zu, naati pe ti yeini ga kpize gize ɣakazuve, ti vu ziei wu, ti ye bu nɔ metu.

¹⁴ Boi make nuiti ti velani, ti ma wooi laazeeli taa wolai zu, ta balagaiti su. Nuiti ti ɣeni liizu, ti da naa ɣa, nii keai.

15 Ti vaani Yesu ɔɔbaɔɔ, ti zunui ɔa, nii inɛ kpu-lugi ɔɛni su mɔungi. E ɔɛni zeini ná, seɔɛi kɔba, kigi ma ga pagɔ. Nuiti ti wola luani.

16 Zɔiti fai ɔɛɛni ti ɔaazu, naati ti naama vai zuɔɔlani ti ma, nii é ɔɛɛni ga inɛ su zunui naa ta boigiti.

17 Nui naati ti tɔɔzeini ga ti da Yesu maanɛɛɛ ga é ɔɔla ta-yooi va.

18 Yesu ɔɛai ma lɛɛzu volu keingi zu, zunui nii inɛgiti ti ɔɔlani su, naa Yesu maanɛɛɛni ga tɔun é vile Yesu volu.

19 Yesu la ɔɛni vaani naa wu, keɛ é ɔɛni ma: «Li taazu, è naa wo da-nuiti ma, nii Maligii keai è vɛ, vɛlei é è maawɔingɔai la.»

20 Zunui naa zɛba é li, é naa pɛ daazeeli Taa Wola Puugɔiti su, nii Yesu keɛni bɛ. Zɔiti ti ɔɛni gooi mɛnisu, naati daavɔni ga gola.

*Zayiluse ná-doun anzanui
ta ɔama ɔɔla koozu anzanui*

(Matiyo 9:18-26;

Luke 8:40-56)

21 Yesu lɛɛni keingi zu, é zɔɔma dɛ voluvɛ maazɔɔɔ. Bɛbɛ wolai maaɔɔni koba miná, zɛlavɛ kakei ma.

22 GALA dɛbi vɛlei ma ɔundigii gila ge vaani, nii daa ɔɛni ga Zayiluse. E Yesu ɔaai ma, é looni kɔɔɔwu,

23 é maanɛɛɛ, é ɔɛ ma: «Dòun anzanui ɔana za. Ua, è yeela ma, nii a ke é valo, é zɛnvui wo.»

24 Yesu zɛba é vile polu, ti da li. Bɛbɛi ke kpu, é vile ti volu, ti da zɔɔzɔɔ Yesu va.

25 Anzanui ta ɔɛni ná, nii é keɛni ɔama ɔɔla koozu zeeɔɛi zu ga kona puugɔ maazu felegɔ (12).

²⁶ E wola ɓolɓni niina ɗɗɗɗɗɗɗɗ mɔinmɔin zeezu, é ná-naavoloi pɛ kwɛɛ, tanɔpɛ ge la zegeni ná-seeɓɛi va, kɛɛ ta nɔ ɗa é ɗeni vilisu su.

²⁷ E Yesu maawoo mɛnini. E ɓɓni beɓɛi zaama, é maabuɗa Yesu va ga poluvelei, é yeevɗɗɗu naa ná-segei va.

²⁸ Tɔɔzei é ɗeni ma: «Ni nà zoona nɔ gè yeevɗɗɗu ná-segei va, nà valo.»

²⁹ Gaamago, ná-ɲama ɗula koozui maaleveni. E gaagaani ɗɓɓ su ga é ɗedɛga.

³⁰ Gaamago nɔ, Yesu gaagaani ga zeɓɛi ta ɗulaɓɛ su. E latini beɓɛi ma, é gaazaɗagi wo, é ɗɛ ma: «Be ɗa fɔɗɗuɓai ná-segei va?»

³¹ Ná-kaladopoiti ti ɗeni ma: «Da ɓɗɗi da beɓɛi ɗaazu, é zigazigazu è va, ɗun è zeɓa è ɗɛ ma: «Be ɗa fɔɗɗuɓai bà?» »

³² Kɛɛ tɔun é ɗeni ɗaazuziɛzu beɓɛi zaama, nii a kɛ é naama nui vɛɛ, nii é yeevɗɗɗuɓai ba.

³³ Dualuagi zeɓa é anzanui zo, é ɗa ɓali, é kwɛɛni nii kɛai la. E vaani, é loo Yesu ɗɗɗɗu, é gaamai pɛ bo naa ma.

³⁴ Yesu ɗeni ma: «Dòun anzanu, tɛi è laa dà, è valo. Li ziileigi zu, è ɗula ɗa-zolei zu.»

³⁵ Yesu yɛni nɔ ɓɛzu, nui tanigaa ti va, ti zɛɗe GALA ɗɛbi vɛɛi ma ɗundigii ná-koizuvɛ, ti ɗɛ ma: «È-loun anzanui zaa. Lee vaa zu ɗa li kalamɔin ɓolɓzu mɔnɔ?»

³⁶ Kɛɛ Yesu naama wooiti mɛnigai ma, é ɗeni GALA ɗɛbi vɛɛi ma ɗundigii ma: «Mina lua. Gidaaleve nɔ.»

³⁷ E la ɗeni vaani bu ga nu ɗili ge vile polu, kɛni Piyɛɛ, Zake ta naa kɛɛɗɛloin Zan.

³⁸ Ti zeelizuve GALA dɛbi vɛlɛi ma ɣundigɣii ná-pelei wu, Yesu kaani ga zɔngɔ wolai ɣa ná, nuiti ti da wɔɔ, ti da kpee wolaiti too.

³⁹ Yesu lɛɛni pelei wu, é ɣɛ ti ma: «Lee ma zɔngɔ wola ɣa é vɛ? Lee wɔɔ ɣa é wosu? DOUNGOI la zaani, toɣa niizu nɔ.»

⁴⁰ Kɛɛɛ nuiti ti ɣɛni nɛɛɣɣulazu su. E nuiti kulaai ma eteave, ti lɛɛni pelei wu, vɛ anzanu lOUNGOI ɣɛni laani ná, ta dOUNGOI kɛɛɣɛ ta dee, naa vɛɛ ná-kaladopoiti ba, niiti ti ɣɛni polu.

⁴¹ E dOUNGOI zoni zeei va, é ɣɛ ma: «Talita kumi» (nii poluve ga «anzalopoi, ná è levezu, wuzegɛ»).

⁴² Gaamago nɔ, anzalopoi wuzegɛni, é da zɛ. Ná-konagi ɣɛni ga puugɔ maazu felegɔ (12). Ti wola laavɔɔni gaamanɔ.

⁴³ Yesu ti laa maaɓakpani ga nu nɔpɛ ge mina naama vai ɣwɛɛ. E ɣɛni ti ma ti daamii ve anzalopoi ya.

6

*Nazalɛte nuiti ti ɣɛɛ vai Yesu va
(Matiyo 13:53-58;*

Luke 4:16-30)

¹ Yesu zegɛni miná, é li taai naa zu, vɛ é kulasui woni ná, ná-kaladopoiti ti ɣɛni polu.

² Dooɣo foloi, é tɔɔzeini ga kalagi woga GALA dɛbi vɛlɛi wu. Niiti ti ɣɛni woilosu gooi ma, naa ma mɔinmɔin daavɔɔni, ti da ɔɔɣɔ ɣaazaɣa ga: «Mini ɣa é niima vaiti pɛ sɔɔɔgai ná? Mini ɣa é niima ɣimalai zɔɔɔgai ná, ta zobogi nii é laavɔɔ vai niiti kɛɛzu la?

³ Gulu zaɣa nui la ga nii, Mali ná-doun zunui, Zake, Zoze, Zude, ta Simon ti-liɛi? Baazeelaiti tɛi

ti va gɛ ade zaama?» Naa gɛ é gɛɛni ga zaɓui ti la gɛni laani da.

⁴ Yesu gɛni ti ma: «GALA goo wo nui ɓɔɔ yooi, ta ná-pɛɛyɛgɛi wu nɔ gɛ, sɔɓɔ nuiti saama, é la ɗa ga unfema zɔɓɔ ná.»

⁵ E la gɛni zooni é ɓa laavɔɔ vaa gɛ ná, é gɗula seeɓɛ nu gɗilagilagiti polu, niiti é yeelaani ti ma, é ti gɛɗɛ.

⁶ Gola laavɔɔni ga naati ta-gɗidaalevelalai.

Keela puugɔ maazu felegɔiti (12) teve fai

(Matiyo 10:5-15;

Luke 9:1-6)

Yesu gɛni leɓeteɓesu ná maagɗoolii zu laaiti su, é ɗa kalagi wo.

⁷ E keela puugɔ maazu felegɔiti (12) tolini, é ti leɓe keela ziegi ma ga nu velefele, é zobogi ve ti ya kɔzɔɓa yɛnvuiti unda.

⁸ E ti leveni ga: «À mina ani nɔpɛ sege siei wo fai zu, kɛni tukpɔi gɗila nɔ. A mina gɗnɔ sege, ɓaa ɓɔɓɔ, wo mina ɓalaa wali zege yea.

⁹ A savalagiti ɗɔ gɔgɔa, wo mina segewuzegɛ felegɔ zege.

¹⁰ Pɛɛ nɔpɛ wo lɛɛzu bu, à yɛ ná, eyɛsu wo zegɛna yeeɗɛgɗalai zeeli.

¹¹ Ni tama, wa lɛɛna ade ta, ɓɛ ti la pɔ ga ti ɓa yeezei wo wu, ɓaa ti ɓa woilo wo-woo ma, à gɗula naa ɓa, wo fufiligi ɓukpune, é gɗula wo-gɔgɔiti ma, é gɛ ga zeele wooi ti laalɔgɔma.»

¹² Naati ma ti liini, ti Woo Niine ɗagɔi laazeeli, ga kɛni nu zie ɓelei maavalibo.

¹³ Ti gɛni ine mɔinmɔin kpɛɛzu, ti ɗa gulɔi zie seeɓɛ nui mɔinmɔin ma, ti ɗa naati kɛɗɛ.

Zan Batisete zaa vai
(Matiyo 14:1-12;

Luke 9:7-9)

¹⁴ Masagi Elode* Yesu maawooi menini, tɔɔzei naa lɔɔɔi ɔɔlani adave pe. Nui tanigaa ti da ge ma: «Zan Batisete ga buzegeai, e ɔɔla saai ya. Naa ga e keezu, e laavɔɔ vaiti keezu la.»

¹⁵ Tagiligaa ti da ge ma: «Eli ve.» Zɔiti ti ge ma: «GALA goo wo nui ta ve, ege GALA goo wo nu wolɔwolɔgi ta.»

¹⁶ Elode letemazu, siegi zu e naama woosti menini da, e ɔɔni geezu bɔɔɔ ma: «Zan nii ge devei veeni ga unteve, naa ga buzegeai, e ɔɔla saai ya!»

¹⁷ Tɔɔzei kaite Elode devei veeni ga ti Zan zo, ti gili, ti pili kasoi ga, naa lɔɔzei keegɛloin Filipe anzai Elodiade zeɪ vai va be ga anza.

¹⁸ Mazɔɔ Zan bena ge Elode ma: «Tɔgi la vaani bu ga e va e-geɛloin anzai zege ga e-anza.»

¹⁹ Elodiade wanagi lɔɔni Zan laalɔɔma, e ɔɔni kelegele gaiziezu ga e naa vaa, keɛ e la ɔɔni ma zobo solɔsu.

²⁰ Tɔɔzei Elode ɔɔni luazu Zan va. E ɔɔni kweeni ga naa ga ga telebo nu, padegai. Naa ga e keeni e ɔɔni baazu naa maazu. A la ɔɔna naa woomeniga, e bena ge kidaaiviligi zu. Tama wɔin ɔɔni ma ga e da naa woomeni.

²¹ Keɛ e ɔɔni ga yeeta, Elodiade yeedegala zɔɔni, Elode zɔɔ foloi ma ɔɔna pilɛda yeei. Elode feti wolai gevele beteni naama voloi, na-botiɔge nu wolaiti be, ta na-salavusu ɔɔndigiti, naa veɛ Galilɛ nu wolaiti pe ba.

* **6:14 6:14 Elode:** Elode Antipase ve, nii e ɔɔni ga Galilɛ you zɛve ɔɔndigii.

²² Ti gɛai ma fetii gʊlazʊ, Elɔdiade nά-doun anzanui kuai woni. Elɔde ta niiti ti lolini fetii gʊlazʊvɛ, ti wola gʊozunɛɛni. Masagi zɛba ɛ gɛ anzalopoi ma: «Nii nɔpɛ ɛ pɔ ga gɛ fe ɛ vɛ, bo mά, nά fe ɛ ya.»

²³ E gʊnani vɔɔ naa vɛ, ɛ gɛ ma: «Nii nɔpɛ dά fali mά, nά fe ɛ ya, anɛɛ balaa toga gʊɛɛzu ga nά-masadai gʊlazʊvɛ pɛ.»

²⁴ Anzalopoi gʊlani, ɛ dee gaazaɣa, ɛ gɛ ma: «Lee ga nά fali?» Naa gɛ ma: «Zan Batisete nɔungi.»

²⁵ Gaamago nɔ, anzalopoi lɛɛni ga gaazuvilei, ɛ ziima vai wo, ɛ gɛ ma: «Nά pɔ Zan Batisete nɔungi zeeli mά vɛ gʊnigʊni koi nɔ, anijaka lazakalagi zu.»

²⁶ Naa masagi wola yiiɔɔɔni. Kɛɛ nά-konai maavele ma ɛ boni, ta nui niiti ɛ ti lolini feti gʊla vai ma, ɛ la gʊni pɔ ga ɛ va gʊɛ nά-minazegɛgi laazeelizu naa vɛ.

²⁷ Gaamago nɔ, ɛ salavusui ta leveni ga ɛ vaa ga Zan nɔungi. Naa liini, ɛ Zan nɔungi leve ba kasoi ga.

²⁸ E vaani ga Zan nɔungi anijakai zu, ɛ fe anzalopoi ya, ɛ lii la, ɛ fe dee ya.

²⁹ Zan nά-kaladopoiti ti naa mɛnigai ma, nii kɛai, ti vaani, ti ma voomai zegɛ, ti maagʊlu kabayegɛi ta zu.

Yesu zunu waadɔɔlugɔi (5.000) gʊnɔkula vai

(Matiyo 14:13-21;

Luke 9:10-17;

Zan 6:1-14)

³⁰ Keelaiti paai ma, ti zegɛ sisi ma, ti gaalɛɛni ba Yesu gʊbavɛ, ti voluvaawo ma ga nii pɛ ti kɛai, ta kalagi nii pɛ ti feeni nuiti zea.

³¹ Yesu zeba é ɔ́ɛ ti ma: «À vîlɛ pòlu, ade li adavɛ ta, vɛ ná maagɛlesa teveai, wo lago looɔo ná.» Tɔɔzei nu mɔinmɔin ge ɔ́ɛni lɛɛzu, ti ɔ́a yei, naa maavele ma ti la vɔlɔ ɔ́ɛni yeeɔɔɔgala zɔlɔɔsu, ti va daami wo.

³² Ti zeba ti zɛɔɛ ná, ti lɛ keingi zu, nii a kɛ ti li tevebai ta zu.

³³ Kɛlɛ nu mɔinmɔin ge ti ɔ́aani, ti ɔ́wɛɛsu ɔ́aani ti va, ti liizu vɛ. Nuiti ti ɔ́ulani taaiti pɛ su, ti ɔ́a ɔ́ize ɔ́ɔɔɔa, ti to da ti lugɔ naama adavɛ, vɛ ti ɔ́ɛni liizu ná.

³⁴ Yesu ɔ́ulaai ma keingi zu, é bɛbɛ wolai ɔ́aani. Naati maawɔin soni, tɔɔzei ti ɔ́ɛni eɔɛ baalagiti niiti makɛ nu la ti vɛ. E zeba é tɔɔzei ga kalagi woga, é lɛbi ga.

³⁵ Foloji ɔ́ɛnina liizu. Ná-kaladopoiti ti maabugani ba, ti ɔ́ɛ ma: «Vɛ ɔ́a ga tevebai zu, foloi lia.

³⁶ Bɛbɛi ɔ́aagale ma, ti li vɛ ɔ́oba ɔ́alaɔaiti ta taa goiti su, ti ɔ́ɔnɔ geya ɔ́ɔɔ vɛ.»

³⁷ Kɛlɛ Yesu ti woɔɔaavoteni, é ɔ́ɛ ti ma: «Wa ɔ́ɔɔɔi à ɔ́ɔnɔ fe ti ya.» Ti ɔ́ɛni ma: «Gi liina mu, gi wali ɔ́ae unfelegɔ (200) bulu ɔ́eya, gi fe ti ya, ti mi?»

³⁸ Yesu ɔ́ɛni ti ma: «À li, wo ná ɔ́aa. Bulu lielegɔ ɔ́a é wo ya?» Ti liini, ti gaazaɔɔagi wo, ti va, ti ɔ́ɛ ma: «Bulu loolugɔ ɔ́a é ná, naa vɛɛ kale felegɔ va.»

³⁹ E zeba é devei ve ti ya ga ti nuiti sei kpifɔkpifɔ tufa lɛnugi zu.

⁴⁰ Nuiti ti zeini kpifɔkpifɔ ga nu ungilagila (100), puulɔɔludɔɔlu (50).

⁴¹ Yesu bulu loolugɔi ta kale felegɔiti seɔɔni, é ɔ́aazule geezu, é mama fee ɔ́ALA falii wo. Naa volu é buluiti kpulukpuluni, é ma buɔɔaiti fe kaladopoiti

zea ga ti gaagwε bebεi va. E kale felegɔi balaa gaagwεeni εse pe ba.

⁴² Εse pe ge daamii woni, ti yiɔo.

⁴³ Kaladopoiti ti bulu bulukpulugi mɔtai ɔaalεni ba ta kalei mɔtai, ε ɔε ga kpɔɔ puugɔ maazu felegɔ (12).

⁴⁴ Tama zɔiti ti bului naa miini, ti-liegɔi a la ɔε ga zunu waadɔɔlugɔ (5.000).

Yesu zιε vai zιεi ɔa

(Matiyo 14:22-33;

Zan 6:16-21)

⁴⁵ Naama vai ɔeni nɔ feya, Yesu ɔɔini nά-kaladopoiti da ga ti le keingi zu, ti to da tugɔ, ti li ga zιε voluvelei, Βetesayida vele, naama zιε su, ε da bebεi ɔaɔfale ma.

⁴⁶ E valiai ma ti ma, ε leeni gizei ma ga ε GALA fali.

⁴⁷ Kpidii veai ma, keingi ɔeni niina zιε zaamave, Yesu ɔila kpe ka ε yeni kakei ma.

⁴⁸ E kaani ga nά-kaladopoiti ta wola ɔɔɔzu ga keingi ɔize vai, tɔɔzei fiilei ɔeni ti laaɔomisυ. Gosu yeegεɔalai, ε liini ga ti vɔ pelei, ε da zιε zιεi ɔa. E ɔeni ɔεεzu, ε leve ti va.

⁴⁹ Ti kaai ma, ε da zιε zιεi ɔa, ε ɔeni ti ɔisu ga ɔɔve mɔtai ta ve. Ti ɔeni kpeei loozu.

⁵⁰ Tɔɔzei εse pe ge kaani, dualuagi lɔ ti pe su. Kele gaamago Yesu ɔɔeni ti vɔ, ε ɔε ti ma: «À zεbezεge, nά ve de. A mina lua!»

⁵¹ E zεba ε le ti ɔoba keingi zu. Fiilei zuleve kpe. Ti wola laavɔɔni.

⁵² Mazɔɔɔ ti la ɔeni bului ma laavɔɔ vai ɔaɔgaani, tɔɔzei ta-ɔikpaai va.

*Yesu seeɓe nuiɓi balo vai Zenezalɓe ɗovii ma
(Matiyo 14:34-36)*

⁵³ Ti ziiɓi buɗɓai ma, ti zeelini Zenezalɓe yooi ma, ti ta-ɗeingi laalɓni kakei ma.

⁵⁴ Ti ɗulani nɔ feya keingi zu, gaamago bebei ɗwɛɛsu ɗaani Yesu va.

⁵⁵ Ti leveteeɓeni naama yooi zu ná pɛ. Ti tɔɔzeini ga ti va pɔ ga seeɓe nuiɓi kpaɗalaɓaɗalaiti ma, ɓe nɔpɛ ta la mɛnina ga toɗa ná.

⁵⁶ Uɛ nɔpɛ a la li ná, taa goiti, taa wolaiti, ta ɓalaɗaiti su, ti ɗeni vaazu pɔ ga seeɓe nuiɓi dɔɗɗɔ ɓalagiti su. Ti maanɛɛɛni ga ti vɔɗɗu nɔ ná-seɗei laamave va. Tama zoiti pɛ ti ɗeni vɔɗɗuzu ba, ti ɗeni valozu.

7

*Yesu ta kalagi
nii Zuifuiti ti-mɛmɛwolaiti ti zegai
(Matiyo 15:1-9)*

¹ Faliziiɓinti ta tɔ kalamɓin tanigaa ti vaani, ti zegɛ Zeluzalɛme, ti ɗaale ba Yesu maagoolii zu.

² Ti pɛɛni ga ná-kaladopoi tanigaa ta ta-laamianigiti miizu ga kɔzɔba yeeiti, naa volu ɗa ga ti la yeagbazu eɗɛvelei Zuifuiti ta-ɗalagi ɗeni la.

³ (Tɔɔzei Faliziiɓinti ta Zuifuiti kpein ti la da ga daamii lɔɔzei, ni ti la yeagbani ɗɛzeɗɛze, ta naa ɗɛɛzu ga ti ɗolo kalagi naa ɓe, nii ti-mɛmɛwolaiti ti zegai ti ya.

⁴ Naa voluma ta zegena dɔɗɗɔi zu, ti la daami woga, ni ti la ɗade fai ɗɛɛni. Faa wolɓma mɓinmɓin kiligaa ta ti ya ɓalaa, eɗɛvelei gɔwoiti, zie liɗiiti ta kɔlu ɓɔi anɗakaiti gba vai la.)

⁵ Falizieiinti ta tɔ kalamɔinti ti zɛba ti Yesu ɣaazaɣa, ti ɣɛ ma: «Lee vaa zu da-ɣaladopoiti ti la ziezɛ ga kɛwɔlaiti kɛɛ vaa wɔlɔmaiti? Lee vaa zu ti daamii wosu ga kɔzɔba yeeiti?»

⁶ Yesu ti woɔɣaavoteni, ɛ ɣɛ ti ma: «Wɔi wo ga woovele nuiti! Wa ɣa GALA goo wo nui Ezayi ɣɛni vaazu wo ma GALA Sɛvɛi zu, vɛ ɛ sɛvɛai ná ga: «Niima nuɓuseiti ta dɛɓizu ga ti-lakɔlogiti nɔ, kɛɛ ti-yiimavɛ wola maagoozavɛ bà.

⁷ Wafuun lɛbiya nɔ ɣa ti feezu bɛ, tɔɔzei kalagi niiti ti bosu, naa pɛ ka nɔ ga nuiti ta-leveiti.»*

⁸ Wa GALA ná-deveiti zɛsu ná, wo da zie ga nuiti ta-vaa wɔlɔmaiti!»

⁹ Naa vɔluma, ɛ ɣɛni ti ma: «Wo zoogɛ gola GALA ná-deveiti daazu ɣoba, nii a kɛ wo da zie ga wa-vaa wɔlɔmaiti!

¹⁰ Tɔɔzei Moize bogɛ ga: «E-ɣɛɛ lɛbi ta è-lee,»† ɛ ɣɛ mɔnɔ: «Zɔi nɔpɛ ɛ kɛɛɣɛ baa dee ɣotozu, ta naama nui vaa.»‡

¹¹ Kɛɛ wɔun, wa ɣɛɛzu ma: «Ni nui ta a ɣɛɛna kɛɛɣɛ baa dee ma: Nii ná la kɛ ga da-bɔbai, naa ɣɛa ga vɛɛani GALA bɛ,»

¹² naazu, wo la mɔ ma nu yesu ná, ɛ va faa ɣɛ kɛɛɣɛ baa dee vɛ.

¹³ Ule ɣana wo GALA daawooi zegɛzu la ma, ga wa-vaa wɔlɔmaiti niiti wo ti veezu ɔɔɣɔ ya. Wa naa ɣɛɣala vai ma mɔinmɔin kɛɛzu.»

*Ani niiti ti nui ɣɔzɔzu
(Matiyo 15:10-20)*

* **7:7 7:6-7** Eza 29:13 bogɛ ɛ zoloo ɣɛɛke woo zɛvɛ wɔlɔmai ma.

† **7:10 7:10** ɛgz 20:12; TSV 5:16. ‡ **7:10 7:10** ɛgz 21:17.

¹⁴ Naa volumna Yesu bebei lolini volu, é ge ma: «Wo pe à woilo gòoi ma, wo gaaga ga pagò.

¹⁵ Nii kpein é zegezu kamavolube, é lo nui goozu, naa lei a da kòzo. Kεε nii mu é gulazu nui yiimave, naa ga a da kòzo.

¹⁶ [Zi faa meni goiyegε ba, naama nui nii meni.]]§

¹⁷ Siegi zu Yesu zegeni la bebei volu, é le pelei wu, ná-kaladopoiti ti gaazagani naama vaalaalii volube ma.

¹⁸ E geni ti ma: «Koo, woun, wa balaa wo la faa gaagaazu baa? Wo la gaagaazu ga nii kpein é zegezu kamavolube, é lo nui goozu, naa tanope ge la zooga nui gozozu.

¹⁹ Tòzei naa tanope ge la lozu ziimave, keε toga liizu kogi zu, naa volumna, é vili ya ddogfuzube.» (Kεai ma naama wootti bosu, é geni dεezu ga daamianigiti pe jadegε.)

²⁰ E zεba é ge ti ma volu: «Nii é gulazu nui zu, naa ga a da kòzo.

²¹ Tòzei nui goozube, ziimave ga kisie joiti ta da zεge ná, niiti ti diizu kologologi ta unmai ma, naa vεε nu vaa vai

²² ta wεenziεgi va, ta koozu yii, ta supoulai, naa vεε yaavai ta baagfulama vai va, ta toloi, ta tɔgo gologologi, naa vεε wasogi ta gimalala vai va.

²³ Naama vaa joiti pe ta zegezu nui yiimave, ti da kòzo.»

*Kidaalevei é geni anzanui ya, é la ga Zuifui ta
(Matiyo 15:21-28)*

§ **7:16 7:16** Wooi niiti ti [] kpaku felegoiti zɔgozu, naati ti la seve wolmai tanigaa zu.

²⁴ Yesu zegeni miná, é li Tiil yooi zu. E leeni pelei ta wu, é la gēni pɔ ga nu va sugwɛɛ ga toɟa ná, kele é la gēni zooni é va ye dɔɔɟui zu.

²⁵ Tɔɔzei é vaani nɔ feya, anzanui ta maawoo menini, nii kɔzɔba yenvui gēni ná-doun anzanui zu. E vaani gaamago nɔ Yesu vɔ be, é loo kɔɟɔwu.

²⁶ E gēni ga zii gili anzanu, sɔɔɔgai Fenisi ɟovii ma, Siili yooi zu. E Yesu maanɛɛɛni ga naa inɛgi bɛ, nii é ná-doun anzanui zu.

²⁷ Yesu gooɟaavoteni, é ɟɛ ma: «Be doungoiti ba dɛ, ti yiɟo, tɔɔzei maa la nɛni ga nu doungoiti kɔnɔgi ɟula ti ya, é pili gile goiti bu.»

²⁸ Anzanui gēni ma: «Gaama ve, Mɔligii, kele gile goi niiti ti daami wosuvɛ ɟoba, ta da daamiani kpu-lukpulu koiti mi, niiti ti ɟulazu doungoiti zeewu, ti loo zoi ma.»

²⁹ Yesu gooɟaavoteni, é ɟɛ ma: «Naama wooi maavele ma, li da-ɟoizu, inɛgi ɟulaa è-loun anzanui zu.»

³⁰ Anzanui ɟaleni ma ná-koizu. E pɛtɛni ga ná-doun anzanui ɟa laani betei zu, inɛgi ɟulaa niina su.

*Yesu zunui ta ɟɛdɛ fai,
nii é gēni ga bɔbɔi*

³¹ Yesu zegeni Tiil yooi zu, é leve ga Sidɔn vele, é Taa Wola Puugɔi ma yooi maaleve, é zeeli Galilé dɛ wolai ma.

³² Ti vaani pɔ ga goizuɔɔɔ nui, é ga bɔbɔi, ti maanɛɛɛni ga é yeela ma.

³³ Yesu kulani bebɛi zaama, é ti felegɔ maɟelesa teve. Kpegai ma ga yeebɛɟaiti dɔ naa woiyɛɟeiti su, é laadɛi vuuni ya, é fɔɔɟu naa nɛgi va.

³⁴ Naa voluma, é g̃aazuleɛni geezu, é yenvu fɛɛ, é g̃ɛ ma: «Efata.» Naa voluve g̃a ga: «Da ve de, laalao!»

³⁵ Gaamago, zunui naa woiyeg̃eiti daalaoni, nɛgi vie, é da kp̃ɛi zug̃ula su g̃ɛ kala.

³⁶ Z̃ɔiti ti g̃ɛni ná g̃obave, Yesu ti laa maaɓakpani ga ti mina faa ñɔpɛ bo nu ma. Kɛɛ t̃oun a la g̃ɛna pele levega ti lug̃ɔ ga ti mina bo, naati mu ti g̃ɛni liizu ñɔ ga daazeelia.

³⁷ Bɛbɛi laaṽɔni ga gola, ti da g̃ɛ ma: «Nii pɛ é kɛɛzu, ti pɛ page ga gola! Toɟa goizuɓɔl̃ɔ nuiti goiyeg̃eiti daalaosu, é da ɓɔɓoiti daaṽeti fie, ti da ɓɔɛ.»

8

Yesu nu waanaanig̃ɔi (4.000) g̃ɛñakula vai (Matiyo 15:32-39)

¹ Naama voloiti su, bɛbɛ wola g̃aalɛni ba m̃ɔñɔ Yesu g̃oba, daamiani ge la g̃ɛni ti ya. Yesu zɛba é ná-kaladopoiti toli, é g̃ɛ ti ma:

² «Bɛbɛi nii maaw̃ɔin s̃ɔga, maz̃ɔl̃ɔ folo savago g̃a ti k̃ɔba, daamiani ñɔpɛ ge la ti ya.

³ Nà pului yɛna ti ma, g̃ɛ ti g̃aag̃ale ma ta-g̃oizuṽeti, zɛbɛi g̃a g̃ula ti ya pelei zu, t̃ɔzei tanigaa zeg̃ezu g̃oozaṽɛ.»

⁴ Ná-kaladopoiti ti g̃ɛni ma: «Mini g̃a nu a bulu z̃ɔl̃ɔ ná, é kula g̃ɛ niiti pɛ ba, tevebai nii zu?»

⁵ E ti g̃aazag̃ani, é g̃ɛ ti ma: «Bulu lieleg̃ɔ g̃a é wo ya?» Ti g̃ɛ ma: «Bulu l̃ɔfela.»

⁶ E zɛba é bɛbɛi leve ga ti ze z̃ooi ma. Naa voluma, é bulu l̃ɔfelaiti seg̃eni. Kpegai ma ga

mamagi ve GALA be, é ti galegaleni, é ti ve ná-kaladopoiti zea ga ti gaagwe bebei va. Naati ti gaagwēni bebei va.

⁷ Kalei tago balaa ge geni ná. Yesu mama fee GALA falii woni balaa ma, é ge ná-kaladopoiti ma, ti gaagwe.

⁸ Ti pe ti daamii woni, ti yigo. Kaladopoiti ti ma bulukpulugi mōtai gaaleeni ba, é ge ga kpōlo dōfela.

⁹ Nu waanaanigo (4.000) gegala ga é geni ná. Naa voluma Yesu ti gaagfaleni ma.

¹⁰ Gaamago ti leeni keingi zu ta ná-kaladopoiti, ti li Dalamanutu yooi zu.

Laavoo vaa maagaazaɗabo fai

(Matiyo 16:1-4)

¹¹ Falizeinti ti vaani, ti maagaali laale bu. Ti gaazaɗani ga é laavoo vai ta gula kelema, é gulazu geegolgi zu. Ti geni po ti sugoɗo.

¹² Yesu yenvu maagulan fē, é ge ti ma: «Lee vaa zu niizuve nuɓuseiti ti laavoo vaa maagaazaɗabosu? Gè bo wo ma ga gaamai, poo nɔpe ge la vea ti ya.»

¹³ E ti yēni ná, é le keingi zu volu, é li ga zie voluvelei.

Falizeinti ta Saduseyēinti ta-levei

(Matiyo 16:5-12)

¹⁴ Kaladopoiti ti yeemani, ti la bulua zegeni, gila kpe nɔ ga é geni ti ya keingi zu.

¹⁵ Yesu zēba é devei ve ti ya, é ge ma: «À ɓoɗo zo, wo dama ga Falizeinti ta-levei ta Elode nɔnɔi.»

¹⁶ Kaladopoiti ti zēba ti da ge ɓoɗo ma: «Tei ade la bulu zegeni, naa ga é nuuma wooi wosu da.»

¹⁷ Tɛi Yesu ti ɖisu vai ɖwɛɛni, ɛ ɖɛni ti ma: «Lee vaa zu wo kpɔɛi zuɖulazu ga tɛi wo la bulu zɛɖɛni? Wo la de ɖidaazu faiti bu, wo va ti ɖaagaɖa baa? Wo ɖikpaavɛ mu?»

¹⁸ Wo-ɖaazuvɛti ti la wozagaazu? Wo-woiyɛɖɛiti ti la faa mɛnisu? Wo-ɖi ge la looni ná zu:

¹⁹ Siɛgi zu gɛ bulu lɔɔlugɔi ɖaagɖwɛni la zunu waadɔɔlugɔi (5.000) va, mɔtai ɛ yɛni, wo gaale ba, ɛ ɖɛni ga kpɔɔ dielegɔ?» Ti ɖɛ ma: «Puugo maazu felegɔ (12).»

²⁰ Yesu ɖɛni ma: «Naa vɔluma gɛ bulu lɔfelai ɖaagɖwɛai ma zunu waanaanigɔi (4.000) va, mɔtai ɛ yɛni, wo gaale ba, ɛ ɖɛni ga kpɔɔ dielegɔ?» Ti ɖɛ ma: «Dɔfela.»

²¹ E zɛba ɛ ɖɛ ti ma mɔnɔ: «Wo la de gaagaani?»

Gaazugole nui ɖɛɛ fai

²² Ti zeelini Betesayida. Nuiti ti vaani ga gaazugole nui ta Yesu vɔ miná, ti maanɛɛɛ ga ɛ yeevɔɔɖu ba.

²³ Yesu gaazugole nui zoni zeei va, ɛ ɖula la taai va. Naa vɔluma ɛ laadɛi ziɛni naa ɖaazuvɛ, ɛ yeela ma, ɛ gaazaɖa ga: «Da zoosu ɛ ani ɖa?»

²⁴ Gaazugole nui gooɖaavoteni, ɛ ɖɛ ma: «Nà nuiti kaazu, eɖɛ guluiti ti da ziɛ.»

²⁵ Yesu yeevɔɔɖuni vɔlu gaazugɛzeiti ba. Gaamago nɔ gaazugole nui ɖaazuvɛ zɛɖɛni ma, ɛ da wozaga ga pago.

²⁶ Yesu ɖɛni ba ɛ li ná-koizu, keɛ ɛ ɖɛni ma: «Mina vɔlo le taazuvɛ.»

Piyɛɛ Yesu ɖwɛɛ fai ga Kilista

(Matiyo 16:13-20;

Luke 9:18-21)

²⁷ Yesu ta ná-kaladopoiti ti liini taa goiti su, niiti ti Sezalé Filipe maagoolii zu. Ti gɛai ma pelei zu, é ná-kaladopoiti gaazaɣani, é gɛ ti ma: «Nuiti ta gɛɛzu nà ga ɓɛ?»

²⁸ Ti gooɣaavoteni, ti gɛ ma: «Tanigaa ti gɛ, ɗa ga Zan Batisete, zɔiti ti gɛ Eli, taɣiligaa ti gɛ mɔnɔ, ɗa ga GALA goo wo nui ta.»

²⁹ E zeɓa é ti ɣaazaɣa, é gɛ ti ma: «Wɔun, wa ma, wo gɛ nà ga ɓɛ?» Piyɛɛ gooɣaavoteni, é gɛ ma: «Da ɣa è ga Mesi.»

³⁰ E ti laa maaɓakpani ga ti mina naa wo nu nɔpɛ ma.

Yesu saa vai ta buzeɣe vai wo fai

(Matiyo 16:21-23;

Luke 9:21-22)

³¹ E tɔzeini ga é ɗa ti ɣala ga, kenɪ Nu ná-Doun Zunui kpɔɔ mɔinmɔin sɔɔɔ, totuɣɔiti ti gɛɛ ba ta zalaɣa ɣula ɣundigɪiti, naa uɛɛ tɔ kalamɔinti ba. Kenɪ ti paa, naa volu é wuzeɣe, é ɣula saai ya folo savagɔ vɔluma.

³² E naati boni ti ma, su gɛ kala. Piyɛɛ zeɓa é seɣe, é lii la yɛ, é tɔzei ga é ɗa zeli lo ma.

³³ Keɛ Yesu latini, é weɛ ná-kaladopoiti ba, é zeli lo Piyɛɛ ma, é gɛ ma: «Maagooza bà, Setana! Mazɔɔ ɗa-ɣisiɛiti ti la ga GALA nɔnɔ, keɛ ta ga nuɓuse ɣisiɛiti.»

Nu vile pelei Yesu volu

(Matiyo 16:24-28;

Luke 9:23-27)

³⁴ Naa vɔluma Yesu bebei lolini, naa uɛɛ ná-kaladopoiti ba, é gɛ ti ma: «Zɔi é pɔ ga é vile pɔlu, kenɪ é ɣikula ɓɔɣɔ zu, é zaa wului zeɣe, é vile pɔlu.

³⁵ Təɔzei zəi é pə é zenvui gizo, naama nui ga vala ma. Kεε zəi a vala zenvui ma nə-faa zu, ta Woo Niine Uagəi maavele ma, naama nui ga zenvui gizo.

³⁶ Ni nui ta a etea zəɔɔ ganii pε səɔɔna, kεε é vala zenvui ma, kulanuma bεgele ga é bε?

³⁷ Bεgele bəɟəbəɟə ka nu a zoo feezu ga zenvui unməɔ ganii?

³⁸ Mazəɔɔ zəi a unfe ga ze ta dāawooiti, niizuve yamani nii zaama, niiti ti ga woovalada nuiti ta kotoba nuiti, Nu ná-Doun Zunui balaa ka unfe ga naama nui, siɛgi zu ti vaazu la ta geezuɟeela ɲadegaiti, Kεεɟε ná-lɛbiyai zu.»

9

¹ E zεba é ɟε ti ma: «Gè bo wo ma ga gaamai, tanigaa ta ve, ti la zaa, eyesu ti ɟaazula GALA ná-masadaï ma, é da va ga zεbe wolai.»

Yesu ɟaazuve valibo fai

(Matiyo 17:1-13;

Luke 9:28-36)

² Folo ləzita levegai ma naama vaiti poluma, Yesu Piyεε ta Zake zεɟeni, é vεε Zan va, é li ga tiye ye gize ɟaagooza golai ta ma. E valiboni ti ɟaazu,

³ kəba zεɟeiti ti ɟole pepe, ti ɟole velei maa da volo, nu vulu nəpe ge la zooga kεɟala ani ɟole kulazu eteai nii zu.

⁴ Eli ta Moize ti ɟulani keɛma kaladopoiti bε, ti da yepe Yesu və.

⁵ Piyεε bəeni Yesu və, é ɟε ma: «Kalamən, solooge ga ade ye ve. Gá kota savagə lo, gilagi ɟε ga dənəi, gilagi ɟε ga Moize nənəi, zəi ɟε ga Eli nənəi.»

⁶ E la ɟeni kwεeni nii a bo, təɔzei dualuagi ti savagə pε daaveni.

⁷ Tonaabiingi zege geezuve, é ti maaḃidi. Wooi ta ḡulani naa zu, é da ḡe ma: «Nii ḡa é ga nēbe Loun Zunui. A woilo goo ma de!»

⁸ Gaamago kaladopoiti ti ḡaazuwuzegēai ma, ti welēni, ti la mō nu ḡili nōpe kaani ḡoba, kēni Yesu ḡila nō.

⁹ Ti ḡeai ma gizei yeizu, Yesu ti laa maaḃakpani ga ti mina naa wo nu nōpe ma, nii ti kaani, aisa Nu ná-Doun Zunui va wuzegē, é ḡula saai ya.

¹⁰ Ti ḡoloni naama levei ve, keḗ ti ḡēni ḡoḡo ḡaazaḡasu naama wooi voluve ma ga: «É wuzegē, é ḡula saai ya», naa volu ḡa ga leeni?

¹¹ Ti niima ḡaazaḡagi woni da, ti ḡe ma: «Lee vaa zu mu tō kalamōinti ti ḡeezu ma, kēni mōunpa Eli a vaana de volu?»

¹² E ti woogaaḃoteni, é ḡe ti ma: «Gaama ve, Eli maanēve ga é va, é fai pe sei kpasu ga pagō. Keḗ lee vaa zu mu, GALA Sevei bosu ga kēni Nu ná-Doun Zunui kpōlō mōinmōin sōlō, naa voluma ti ḡaḡula ma?

¹³ Keḗ nōun, nà bosu wo ma ga: Eli mu paaḃe niina, keḗ ti naa zoni ga velei ti ḡēni pō la, egēvelei GALA Sevei ḡeai la, é lo ba.»

Ine su loungoi ḡede fai

(Matiyo 17:14-21;

Luke 9:37-43)

¹⁴ Ti maaḃuḡaai ma kaladopoi zōiti ba, ti bebe wolai ḡaani naati maagoolii zu, tō kalamōinti ti ḡēni kpōei zuḡulazu ti ma.

¹⁵ Naama nuiti ti Yesu ḡaai ma nō feya, ti wola laavōni, ti ḡize ga daaḡomiga, tuḃo fai zu.

16 E kaladopoiti gaazaḡani, é ḡe ti ma: «Lee ḡa wo sugulazu, wa nuuti?»

17 Bebei naa zaama zunui ta gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Kalamōn, pàave è vò ga dōun zunui, mazòlò zenvu ḡoi ḡa ḡa zeḡe la, é ke ga bòbòì.

18 Ue nòpe zenvu ḡoi ḡa seḡena ná, toḡa ḡa fòbe zooi ma, dōungoi laaḡe ḡagi ḡa vu, é ḡa ḡiigaiti siḡe ga, é ba su soolii. Gè ḡa-ḡaladopoiti maanēēēve ga ti kpe su, keḡe ti la zooni.»

19 Yesu ḡeni ti ma: «Ee, kidaalevelala nubuseiti, nà yesu wo va ḡe, eyesu yeelē? Nà yeezei wo wu, eyesu yeelē? A va pò ga dōungoi.»

20 Ti vaani ga dōungoi pò. Tei zenvu ḡoi Yesu ḡaani nò feya, é dōungoi balini ga gola, é fòbe zooi ma, naa ḡa ḡilikili zooi ma, daaḡe ḡagi ḡa vu.

21 Yesu dōun keēḡei ḡaazaḡani, é ḡe ma: «Nii tōzeivē siḡe kpeḡele zu?» Dōun keēḡei ḡe ma: «Kaite ma lōungo ziḡe su.

22 Yeēḡeḡalai tanigaa zu vòlò inēgi ḡa ḡa daavili abui zu, ba ziḡe wu, nii a ke é naa vaa. Ni ḡa zoo faa ḡēēzu su, gi ḡaazumaawōingā, è bò gi va!»

23 Yesu gooḡaavoteni, é ḡe ma: «Lee vaa zu è ḡēēzu ma: «Ni ḡa zoo faa ḡēēzu su?» Fai pe ka ga ke vaa naama nui vē, nii ladalai zea.»

24 Gaamago dōun keēḡei wooḡulani, é ḡe ma: «Dàave ḡa, keḡe bò bà kae nà-ladalalai zu!»

25 Yesu bebei ḡaai ma, é ḡa ḡaale ba ti ḡoba, é devei veeni kòzòba yenvui ya ga sebei, é ḡe ma: «ḡa vē zenvu ḡoi, ḡei è nui woizuòòlòzu, è ke ga bòbòì, gè devei vea è ya ga è ḡula dōungoi nii zu, è mina mò ḡale ma volu, è va lò su pe-o!»

²⁶ Inegi kpee wolai looni, é dOUNGOI ɓali ga zeegaaɓaai, é ɗula naa zu. DOUNGOI yɛni laani eɗe a za. Zɔiti ɔlo ti ná ɗaani, naati ti da ɗe ma: «É zaa.»

²⁷ Kele Yesu dOUNGOI zoni zeei va, é buzeɗe, naama ge wuzeɗe, é lo ɗɗɗiti ga.

²⁸ Yesu laai ma pelei wu, ɛi ti maagɛlesa ge leveni ta ná-kaladopoiti, naati ti gaazaɗani, ti ɗe ma: «Lee vaa zu gi la zooni gi va niima inegi ɓe?»

²⁹ E ti woogaaɓoteni, é ɗe ma: «Nu la da ga zoo nii ɗeɗala inegi ɓeezu keɓi GALA falii.»

Yesu saa vai wo fai volu

(Matiyo 17:22-23;

Luke 9:43-45)

³⁰ Ti zeɗeai ma miná, ti Galilé yooi maaɓudɛni, kele Yesu la ɗeni pɔ ga nu suɗwee,

³¹ mazɔlo é ɗeni ná-kaladopoiti kalasu. E ɗeni ɗeezu ti ma: «Nu ná-Doun Zunui ɗa vaazu lozu nuii zeezu, ti paa. Kele folo savago saai voluma, toɗa wuzeɗe, é ɗula saai ya.»

³² Kele naati mu ti la ɗeni naama ɓɛi ɗaagaaɓani, tama ti ɗeni luazu ga ti va gaazaɗa.

Be ɗa ɓɔɓɓai eɓe pe ba?

(Matiyo 18:1-5;

Luke 9:46-48)

³³ Ti zeelini Kapɛɛɛnawume. Siegi zu ti ɗeni la pelei wu, Yesu ti ɗaazaɗani, é ɗe ma: «Leeni ɗa wo ɗea suɗulazu pelei zu?»

³⁴ Kele ti maagɛni kpɔ, tɔzei ti ɗeai ma pelei zu, ti ɗeni yepezu, ti da ɓɔɗɔ ɗaazaɗa ga ti zaama, ɓe ɗa ɓɔɓɓai ti pe ba.

³⁵ Yesu zeini, é zɛba é keela puugo maazu felegoiti (12) toli, é ɗe ti ma: «Zai nɔpe é pɔ ga é ɗe ga

nu mɔungi, kɛni dɛ é ɔɛ ga nu ɔaabelagi, ta é ɔɛ ga
ɛsɛ pɛ ná-botigɛ nui.»

³⁶ Naa vɔluma, é dɔungoi ta zegeni, é pilɛ ti
zaama. E naa nɛnɛni, é ɔɛ ti ma:

³⁷ «Zɔi nɔpɛ a yeezei dɔungoi ta wu eɔɛ nii, nɔun
maavele ma, naama nui yeezeida bù, nà bɔɔɔi. Zɔi
a yeezei bù, nà lɛi é va yeezei bù, kɛɛ nui é tɛvegai,
naa ɔa é yeezeidai bu.»

*Zɔi é la ade laalɔɔma, naa ɔa ade va
(Luke 9:49-50)*

³⁸ Zan ɔɛni ma: «Kalamɔn, gi zunui ta ɔaave, é da
inɛgiti kpɛ è-laaseigi zu. Gi ɔɛni pɔ ga gi pele leve
tuɔɔ, mazɔɔ é la vilesu ade vɔlu.»

³⁹ Kɛɛ Yesu ɔɛni ma: «À mina pele leve tuɔɔ,
tɔɔzei nu nɔpɛ ge la zooga é va laavɔɔ vaa ɔɛ
dàaseigi zu, kpega vɔluma nɔ feya ga woo nɔiti bo
dàalɔɔma.

⁴⁰ Zɔi é la ade laalɔɔma, naa ɔa ade va.

⁴¹ Zɔi nɔpɛ é zɛ ɔɔɔɔ nɛ gila feezu wo ya ga wo
bɔɔle, tɔɔzei wa ga Kilista nɔnɔ, gè bo wo ma ga
gaamai, naama nui la valaga ná-kulanumai ma.»

*Nu loo vai kotoi zu
(Matiyo 18:6-9;*

Luke 17:1-2)

⁴² «Dɔungoi niiti kpein ti laai nɔun da, zɔi nɔpɛ a ti
ɔila kpala toona kotoi zu, a la vizɔ naama nui ma
ga kɔtu wolai ɔili kɔgi va, ti pili kpolodɛi wu.

⁴³ Ni è-yeei ɔa é è loozu kotoi zu, teve bɔɔɔ va.
Tɔɔzei fizɔge è ma ga è lɔ ɔɔɔɔ zɛnvui zu ga è
maalɛɔɔɔgai, kɛɛ è-yee felegɔi mina ye è va, è va
li undaavili abui zu, nii é la zaazu pɛ.

⁴⁴ [Miná, koegi niiti ti nuiti miizu ná, ti la zaa pe, ta abui balaa la zaa ná pe.]*

⁴⁵ Ni è-ḡḡḡi ḡa é è loozu kotoi zu, teve ḡḡḡ va. Tḡḡzei fizḡḡe è ma ga è lo ḡḡḡḡ zenvui zu ga è maaleḡḡḡgai, keḡ è-ḡḡḡ felegḡi mina ye è va, è va vili undaavili abui zu.

⁴⁶ [Miná, koegi niiti ti nuiti miizu ná, ti la zaa pe, ta abui balaa la zaa ná pe.]*†

⁴⁷ Ni è-ḡaazuḡḡzei ḡa é è loozu kotoi zu, kula su. Tḡḡzei fizḡḡe è ma ga è lo GALA ná-masadai zu ga è-ḡaazu ḡila kpe nḡ, è-ḡaazuḡḡze felegḡiti gaavḡnigai va ye è ya, ḡa ma è vili undaavili abui zu.

⁴⁸ Miná, koegi niiti ti nuiti miizu ná, ti la zaa pe, ta abui balaa la zaa ná pe.

⁴⁹ Tḡḡzei abui ḡa vu eḡe pe ba eḡe kpoloi.

⁵⁰ Kpoloi vage. Keḡ ni kpoloi ná-ḡemigi ḡa ḡulana ba, nu ḡa leve ḡale, é va neḡ volu? Kpoloi maaneve è ḡe wa ḡḡḡi wo-ḡḡḡ su, naa volumna ziileigi ḡe wo pe wo yḡḡzu.»

10

*Kalagi Yesu boni
é vile vulu zaa vai va
(Matiyo 19:1-12;
Luke 16:18)*

¹ Yesu zegeni miná, é li Zudé yooi zu, ve ná Zuluden voluvelei. Bebei ḡaaleni ba mḡḡ miná koba. Tama velel nḡ a ḡa keḡ la pḡḡma, é tḡḡzeini ga é ḡa kalagi ve ti ya.

* **9:44 9:44** Wooi niiti ti [] kpaku felegḡiti zḡḡzu, naati ti la seve wḡḡmai tanigaa zu. † **9:46 9:46** Wooi niiti ti [] kpaku felegḡiti zḡḡzu, naati ti la seve wḡḡmai tanigaa zu.

² Faliziëin tanigaa ti maaɓuɗani ba, nii a ke ti sugɗɗo ga gaazaɗagi, ti ɗeni ma: «Tɔgi vaave nei bu ga zunui ɗele anzaɪ va?»

³ E ti woɗɗaavoteni, é ɗe ti ma: «Devei ɓegele ɗa Moize feai wo ya?»

⁴ Ti ɗeni ma: «Moize vaave bu ga zunui vulu zaa zevei ve anzaɪ ya, ti bali ma ta naa.»

⁵ Yesu ɗeni ti ma: «Wa-ɗikpaai maavele ɗa Moize naama levei zevei la wo ve.

⁶ Kele eteai ɓete ziegi zu, «GALA ge nuɓusei ɓeteni, zunui ta anzanui.*

⁷ «Naa ɗa é ba, zunui ɗa zeɗe keɗɗe ta dee va, é ɗili anzaɪ va,

⁸ ti felego ta ɗe ga kpuse ɗila.»† Naazu ti la mo ga nu felego, ta niina ga kpuse ɗila kpe.

⁹ Naa ɗa é ba, nu nope ge mina naa ɗaagwe, nii GALA ge kpogai su.»

¹⁰ Siegi zu ti ɗaleni ma la pelei wu, kaladopoiti ti gaazaɗani volu naama vaa ɗilagi no ma.

¹¹ E ɗeni ti ma: «Zoi nope é ɗelezu anzaɪ va, é taɗili sei, naa weenziëgi ɗea anza moungi laalɗoma.

¹² Uele no ɗana é la ɓalaa, ni anzanui ɗa ɗelena sinigi va, é zeɪ taɗili be, é weenziëgi ɗea.»

Yesu yeezei vai doungoiti bu

(Matiyo 19:13-15;

Luke 18:15-17)

¹³ Nuiti ti vaani ga doungoiti Yesu vo, nii a ke é yeela ti ma. Kele kaladopoiti ti ɗeni zeliɪ losu naama nuiti ma.

¹⁴ Yesu miná ɗaai ma, é wanani ma. E ɗeni ti ma: «À ɓe doungoiti ba, ti va pò. A mina pele leve ti luɗo,

* **10:6 10:6** Zen 1:27; 5:2. † **10:8 10:8** Zen 2:24.

tɔɔzei GALA ná-masadaí ɔ́a ga naati tɔ́nɔ, niiti ti ga ti ɔ́eɛle.

¹⁵ Gè bo wo ma ga gaamai, zɔi nɔpɛ é la yeezeini GALA ná-masadaí wu ga doungoi ɔ́eɛle, naama nui la ɔ́a su pɛ.»

¹⁶ E zɛba é doungoiti seɔe, é ti la yeeloko zu, é yeela ti ma, é tuya loo ti vɛ.

*Naavolo nuiti ta GALA ná-masadaí
(Matiyo 19:16-30;*

Luke 18:18-30)

¹⁷ Tɛi Yesu ɔ́eni pele zosu, zunui ta ɔ́izeni, é va, é vile niibiɔ́a kɔ́ɔwɔ, é gaazaɔ́a, é ɔ́e ma: «Kalamɔ́n vagoi, leeni ɔ́a maanɛai ga gè kɛ, gè va ɔ́oɔɔ zɛnvui zɔ́ɔɔ ga nòɔ?»

¹⁸ Yesu ɔ́eni ma: «Lee vaa zu è tòlisu ga nu vagoi? Nu nɔpɛ ge la vani, kɛni GALA gila kpe.

¹⁹ E deveiti kwɛni: Mina nu vaa, mina wɛɛnzɛ bo, mina unma wo, mina zɛɛ zeele woo wo, mina faa ɔ́ɔ ɔ́e ga nu nɔpɛ, è-ɔ́ɛɛ lɛbi ta è-lee.»‡

²⁰ Zunui ɔ́eni ma: «Kalamɔ́n, gè naama leveiti pɛ sogaa kaite mà loungo zɛgi zu.»

²¹ Yesu pɛɛgai ma, é nɛɛni vɛ, é zɛba é ɔ́e ma: «Faa ɔ́ila ka dɛ voluzu, nii è la dɛ kɛɛni: Li, è è-ɔ́ɔligiti pɛ pɔ́di, è ma naavoloi ve bala nuiti bɛ, naazu da naavolo zɔ́ɔɔ geɔ́ɔɔlɔ́gi zu. Naa vɔluma, va, é vile pòlu.»

²² Zunui naama wooi mɛnigai ma, gaazuɔ́ilini, é li ga ziiɔ́ɔɔi, tɔɔzei kɔ́ligi wola mɔ́inni.

²³ Yesu wɛɛni ná-kaladopoiti ba, naa vɔluma é ɔ́e ti ma: «Kpɛɛ nuiti dɔɔ vai wola ɔ́aavɛ GALA ná-masadaí zu!»

‡ 10:19 10:19 Egz 20:12-16; TSV 5:16-20.

24 Kaladopoiti ti laavɔɔni ga naama wooiti. Kele Yesu ɣeni ma mɔnɔ: «Dòinti, GALA ná-masadai zulɔɔ vai wola baave.

25 Nɔmɛi leve fai la baani sɛɣile zeɣei zu, é va zeeli kpɛte nui lɔɔ vai zu GALA ná-masadai zu.»

26 Naa kaladopoiti mɔta laavɔɔni, ti zeɓa ti ɗa ɓɔɣɔ ɣaazaɣa ga: «Be ɣa mu a zoo ɣizosu?»

27 Yesu weleni ti va, é ɣe ti ma: «Naa la zooga é va ɣe nuɓuseiti zea, kele é la ɣana GALA zea. Fai pe ka zoo ɣeezu GALA zea.»

28 Piyele zeɓa é gaazaɣa, é ɣe ma: «Gá ma? Gi fai pe zeɓa ná, gi vile é volu.»

29 Yesu gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Gè bo wo ma ga gaamai, zoi nɔpe é zeɣezu ná-pelei va, baa keelointi ta baazeelaiti ba, baa deeni ta keeni ba, baa ná-dointi, baa ná-tii ɣeezuɓeti ba, nɔn maavele ma ta Woo Niine Uagɔi,

30 ma nui ɣa vaazu naati ma veeda ungilagi-lagi zɔlɔɔsu niima yeɣɣeɣalai zu: peleitɔ, naa veɛ ɣeeɣelointi ta zeelaiti ba, ta deeiti, ta lointi, naa veɛ tii ɣeezuɓeti ba. Kele wɔinzeɣemai ɣa veɛ naati pe ba. Tama etea niinei zu é vaazu, naama nui ɣa ɣɔɣɔ zenvui zɔlɔɔ.

31 Kele nu mɔungiti ma mɔinmɔin ka ɣe ga ma ɣaabelagiti, tama ma ɣaabelagiti ma mɔinmɔin ge ɣe ga ma mɔungiti.»

Yesu saa vai ta buzeɣe vai wo fai volu

(Matiyo 20:17-19;

Luke 18:31-34)

32 Ti ɣeni pelei ma, ti ɗa le Zeluzaleme. Yesu ɣa é ɣeni ti luɣɔ. Kaladopoiti ti laavɔɔni, dualuagi lɔ nui niiti su, ti ɣeni ga ti voluvelei. Yesu zeɓa é keela

puugo maazu felegɔiti (12) toli ye, ti maagelesa ge leve, é tɔɔzei ga naa woga, nii maanɛai é zeeli ma. E ɣeni ti ma:

³³ «À woilo, ada lɛɛzu Zeluzalɛme. Nu ná-Doun Zunui ɣa vaazu lɔɔzu zalaɣa ɣula ɣundigɛiti zeezu ta tɔ kalamɔinti. Ta ná-tukpɔi ɣaaleve ga é za, ti sege, ti dɔ zii ɣiligiti zeezu.

³⁴ Ta ɲɛɣula su, ti laadei vu ma, ti doɣa ga kpakɔi, ti paa. Naa voluma folo savagɔ voluma, toɣa wuzege, é ɣula saai ya.»

***Zebedé ná-doun zunuiti ta-maanɛɛnɛi
(Matiyo 20:20-28)***

³⁵ Zebedé ná-doun zunuiti, Zake ta Zan, ti maabuɣani Yesu va, ti ɣɛ ma: «Kalamɔn, ɣá pɔ ga nii gi falizu è ma, è naa ɣɛ gi ve.»

³⁶ Yesu ɣɛni ti ma: «Begele ɣa wo pɔ ga gè kɛ wo ve?»

³⁷ Ti googaaivoteni, ti ɣɛ ma: «Da ɣɛna da-lebiyai zu, va bu ga gi zeì è ɣoba, gilagi ɣɛ è yeezazuve, zoi ɣɛ è ɣɔvezuve.»

³⁸ Kele Yesu ɣɛni ti ma: «Wo la kwɛɛ nii wo falizu ɣana. Wa zoo nɛi wo ɔɔle ga soolei ma ɗaawɔi nii gè ɔɔlezu la, ɔaa wo lɔ batizei naa zu, nii ná lɔ su?»

³⁹ Ti ɣɛni ma: «Eyei, ɣá zoo naa la.» Yesu zeɓa é ɣɛ ti ma: «Gaama ve, wa ɔɔle ga ziawɔi nii gè ɔɔlezu la, ta batizei ná zie bu, wa zie naa wu ɔalaa.

⁴⁰ Kele nii é ga sei wo fai kɔba zèezazuve ta kòvezuue, naama zobo ge la veeni zèa ga gè fe. Naama zeizuveti ta ga naama nuiti tɔnɔ, niiti GALA ge ti makegai ti ve.»

⁴¹ Kaladopo puugɔi zɔiti ti naama wooi mɛnigai ma, nii Zake ta Zan ti boni, é wanani ti ma.

⁴² Yesu zɛba é ti pɛ toli ɔ̃ba, é ɔ̃ ti ma: «Wo kwɛni nii a ɔ̃ ɔ̃ zooiti su: Niiti ti ga zou ɔ̃undiɔ̃iti, naati ta ɔ̃ zeɪ nuɔ̃useiti unga, nu ɔ̃iigiti ti ɔ̃ zeɪ ti unga ga ta-zobogi.

⁴³ Wɔ̃un, naa ta mina ɔ̃ wo zaama. Kele tɔ̃un ni nui ta ɔ̃a pɔ̃ é ɔ̃ ga nu ɔ̃ii gola wo zaama, kɛni é ɔ̃ ga wo pɛ wa-wotiɔ̃ nui.

⁴⁴ Zɔ̃i é pɔ̃ é ɔ̃ ga nu mɔ̃ungi wo zaama, kɛni naa ɔ̃ ga ɛɛ pɛ ná-duɔ̃i.

⁴⁵ Mazɔ̃ɔ̃, anɛɛ Nu ná-Doun Zunui ve, é la vaani ga nu va botii ɔ̃ be, kele tɔ̃ ɔ̃ɔ̃ɔ̃i mu paaɛ ga é botii ɔ̃ɛ nuiti be, é zɛnvui ve ga nu mɔ̃inmɔ̃in unmɔ̃ sabui.»

Gaazugole nui valo vai Zeliko

(Matiyo 20:29-34;

Luke 18:35-43)

⁴⁶ Ti zeelini Zeliko. Siɛgi zu Yesu ɔ̃eni ɔ̃ulazu la Zeliko va ta ná-kaladopoiti, naa vɛɛ beɛɛ wolai va, Timé ná-doun zunui Baaletimé ɔ̃eni zeini pele ɔ̃obaɛ, gaazugoleai, é ɔ̃a falii wo.

⁴⁷ Siɛgi zu é mɛnini da ga Nazalete nui Yesu ɔ̃a é levesu, é tɔ̃zeini ga kpeeɪ loa, é ɔ̃a ɔ̃ ma: «Davide ná-Doun Zunui, Yesu, gàazumaawɔ̃ingɔ̃!»

⁴⁸ Nu mɔ̃inmɔ̃in ge ɔ̃eni zeliɪ losu ma ga é maagɛ kpɔ̃, kele tɔ̃un é ɔ̃eni woɔɔulazu sɛsɛ, é ɔ̃a ɔ̃ ma: «Davide ná-Doun Zunui, gàazumaawɔ̃ingɔ̃!»

⁴⁹ Yesu loni, é ɔ̃ ti ma: «À toli dɛɛ, é va.» Ti gaazugole nui lolini, ti ɔ̃ ma: «Zɛbezeɔ̃, wuzeɔ̃, é ɔ̃ è va.»

⁵⁰ Naama wooɪ mɛnigai ma be, é ná-seɔ̃ wolai vilini ya, é wuzeɔ̃, é sakpa ga Yesu vɔ̃ peleɪ.

⁵¹ Yesu ɣɛni ma: «Lee ɣa è pɔ ga gè kɛ è vɛ?» Gaazuɣole nui gooɣaavoteni, é ɣɛ ma: «Kalamɔn, va bu ga gè wozaɣaa volu.»

⁵² Yesu ɣɛni ma: «Liina. Tɛi è laa dà, è valoa.» Gaamago nɔ, é wozaɣaani volu, é vile Yesu volu pelei zu.

11

*Yesu lɛɛ vai Zeluzalɛme
(Matiyo 21:1-11;*

Luke 19:28-40;

Zan 12:12-19)

¹ Siegi zu ti maaɓuɣani la Zeluzalɛme va, Betefazé ta Betani ti ɣɛɣalavɛ, Wolive wulu belei ma ɣizei ɣobavɛ, Yesu ná-kaladopo felegɔ leveni,

² é ɣɛ ti ma: «À li taa goi nii zu, é wo luɣɔ. Wa lɛɛna nɔ feya taazuɔvɛ, wa soovale zivoi ta ɣaazu, giliai, nii nu nɔpɛ ge la dɛ zeini kɔma. A fie, wo vaa la vɛ.

³ Ni nu a wo ɣaazaɣana ga: «Lee vaa zu wo naa ɣɛɛzu?», à ɣɛ ma: «Màligii ɓɛɗɛi ɣa ba, tama toɣa gaagalesu ma ɣani nɔ.» »

⁴ Ti liini, ti soovale zivoi ta ɣa giliai eteavɛ, koi yɔɣɔzuɔvɛ, peɓelavɛ ɣobavɛ. Ti fieni.

⁵ Nui niiti ti ɣɛni ná, naa tanigaa ti ɣɛni ti ma: «Lee ɣa wo kɛɛzu, wo soovale zivoi viesu?»

⁶ Ti gooɣaavotegi veeni, belei Yesu boni la ti ma. Tama, ti ti yɛni ná, ti lii la.

⁷ Ti liini ga soovale zivoi Yesu vɔ, ti ta-zeɣe wolaiti pɛ kɔma, Yesu lɛ, é zeɛ kɔma.

⁸ Nu mɔinmɔin ge ɣɛni ta-zeɣe wolaiti pɛɛzu pelei zu, tanigaa ti da gulu ɓeɓe kpifɔgiti teve dɔɓɔi zu, ti da ti vɛɛ pelei zu.

9 Bebei nii pε é ɣeni ziezu Yesu luɣɔvelei, ta poluvelei, ti ɣeni woogulazu, ti ɔa ɣe ma:

«Ozana!»*

Maligii tuya loo naama nui ve, nii é vaazu daaseigi zu!†

10 GALA ge tuya loo masadai ve, é vaazu, ademewola Davide ná-masadai!

Ozana GALA be geegɔlɔgi ungave!»

11 Yesu zeelii ma Zeluzalame, é liini GALA sei vɛlei wu, é faiti pete ga pagɔ, niiti ti ɣeni ɣeezu ná. Naa vɔluma tei kpidi ɣeni niina veezu, ti ɣulani taai va ta ná-keela puugɔ maazu felegɔiti (12), ti li Betani.

Kooleɣoole gului ɣoto vai

(Matiyo 21:18-19)

12 Poluma zobui, tei ti ɣeni zegɛzu Betani ta naati, pului soni.

13 E kooleɣoole gului ta ɣaani ɣoozama, gaalaagi biilii ga. E liini gului naa vɔ pelei, nii a ke é pete ni toɣa ma waai ta ɣa ga é mi. Kele siegi zu é maabuɣani la gului va, ma laa tetelegi nɔ ɣa é kaani ga, tɔɔzei kooleɣoolegi waa ziegi la ɣeni de zeelini.

14 E zeba é ɣe gului ma: «Eyesu pε nu nɔpe ge mina mɔ è-ɣaawaai ta mi!» Ná-kaladopoiti ti goomenini, é ɔa naa wo.

Yesu pɔdi loo nuiti kpεε vai

GALA sei vɛlei wu

(Matiyo 21:12-17;

Luke 19:45-48;

Zan 2:13-22)

* **11:9 11:9 Ozana:** Maamuse wooi nii poluve ga «kizo fai ve».

† **11:9 11:9** Guy 118:25-26.

15 Ti zeelini Zeluzalame. Yesu leeni GALA sei vɛlei ma ɔoizuvɛ, ɛ tɔɔzei ga pɔdi loo nuiti pɛ kpɛa ná. E wali valibo nuiti ta-laɓaliiti tokani, naa vɛɛ poopo pɔdi nuiti ta-bɔkpɔgiti ba.

16 E la ɣɛni keeni, nu va leve ga ani nɔpɛ GALA sei vɛlei wu.

17 Naa vɔluma, ɛ ɓɔɛni ɛɛ pɛ pɔ, ɛ ɣɛ ti ma: «É la zɛvɛni GALA sɛvɛi zu ɓaa, ga: «Nà-pelei ɣa loli ga GALA fali vɛlei ziiti pɛ bɛ?»‡ Kele wɔun, wo ná ɣɛa ga toosu nuiti dɔɔɣuzuvɛ.»§

18 Zalaɣa ɣula ɣundiɣiiti ta tɔ kalamɔinti ti naama vai mɛnini, nii ɛ ɣɛni GALA sei vɛlei wu. Ti zɛba ti tɔɔzei ga kelegele gaiziaa ga ti Yesu va, tɔɔzei ti ɣɛni luazu ba, mazɔɔɔ kalagi nii ɛ ɣɛni feezu, naa ɣɛni faa wola vaazu nuɓuseiti ma.

19 Kpɔkɔi zeelii ma, Yesu ta ná-kaladopoiti ti ɣulani taai va.

*Kalagi ɛ zɔɔsu kooleɣoolegi va, nii ɛ vɔɔni
(Matiyo 21:20-22)*

20 Poluma zobui, ti lebesuvɛ, ti kooleɣoole gului ɣaani pele ɣɔbavɛ, fɔai, ɛ zeeli ma zapeiti ma.

21 Piyele ɣi ge looni naa zu, nii ɛ ɣɛni, ɛ zɛba ɛ ɣɛ Yesu ma: «Kalamɔn! Wɛle kooleɣoole gului va, nii ɛ kotoni, ɛ vɔa kpaankpaan!»

22 Yesu goɣaavoteni, ɛ ɣɛ ma: «À la GALA da.

23 Gɛ bo wo ma ga gaamai, ni nui ta a ɣɛna gizei nii ma: «Wuzɛɣɛ miná, ɛ vili kpoloɗɛi wu,» ni ɛ la ineinɛni ziimavɛ, kele ɛ la da ga nii ɛ bogai, toɣa vaazu ɣɛɛzu, naama vai ɣa ɣɛ nɔ bɛ ti.

‡ 11:17 11:17 Eza 56:7. § 11:17 11:17 Zel 7:11.

24 Naa ɔa é ba, nà bosu wo ma ga: Nii nɔpɛ wa falina, wa-ƆALA falii zu, à la da niina ga wo sɔlɔɔga, tama toɔa ɔɛ nɔ wo vɛ ti.

25 Wa ɔɛna loni ga wo GALA fali, ni faa ta ma zii nɔpɛ ka wo yiima, nui ta laalɔɔma, à suvaayɛ, nii a kɛ wo-Ɔɛɛ, nii é geɛɔlɔgi zu, é wo zuvaayɛ wa balaa ga wa-vaa nɔiti.

26 [Kɛɛ ni wo la suvaayɛgi woni, wo-Ɔɛɛ nii é geɛɔlɔgi zu, tɔ balaa é la wo zuvaayɛga ga wa-vaa nɔiti.]»*

Mini ɔa Yesu ná-zobogi zeɛzezu ná?

(Matiyo 21:23-27;

Luke 20:1-8)

27 Ti ɔaleni ma Zeluzalɛme. Yesu ɔɛai ma levesu GALA sei vɛlɛi ma ɔoi zaamavɛ, zalaɔa ɔula ɔundiɔiti ta tɔ kalamɔinti, naa vɛɛ totuɔiti ba, ti maaɔufani ba, ti ɔɛ ma:

28 «Zobo kpɛgele ɔa è niima vaiti kɛɛzu la? Bɛ ɔa é ma zobogi vea è ya?»

29 Yesu ɔɛni ti ma: «Nà balaa, gaazaɔa gila ka bè ga gè bo wo ma. Ni wa ɔɔɔaavotena, nà balaa, zobogi nii gè niima vaiti kɛɛzu bu, nà naa zeɛzezu vɛ lɛ ga woye niina:

30 Bɛ ɔa é zobogi veeni Zan vɛ ga é da batizei wo? GALA ge ɔɛni de, ɔaa nuiti kɛni de? A ɔɔɔaavote dɛɛ!»

31 Ti yɛ sulatilisusu yɔɔzu, ti da ɔɛ ma: «Ni ada ɔɛɛna ma: «GALA ge ɔɛni de,» toɔa ɔɛ ade ma: «Lee vaa zu mu wo la ɔɛni laani Zan la?»

* **11:26 11:26** Wooi niiti ti [] kpaku felegɔiti zɔɔzu, naati ti la sɛvɛ wɔlɔmai tanigaa zu.

³² Kελε ada γεεna ma mənə: «Nuiti keni de?» Ti ɣeni luazu bebei ná-ziɣfulai va, təzei εε pe ge ɣeni devezu ga Zan ɣeni ga GALA goo wo nu ɣiteɣite.

³³ Ti ze ba ti Yesu woogaaɔote, ti ɣe ma: «Gi la kweni.» Yesu ɣeni ti ma: «Nəun nə ɓalaa gè la zobogi nii zeɣezu lea ga woye pe, nii gè niima vaiti keezu la.»

12

*Faalaalii é vile
kpele make nu nɔiti ba
(Matiyo 21:33-46;
Luke 20:9-19)*

¹ Naa voluma, Yesu təzeini ga é ɗa ɓə ti vɔ faalaaliiti su, é ɣe ti ma: «Zunu ɣila ge leezen belei laani, é maagaku ga sasai, é kaɣei lo ná dɔɔi ɣula vai zu, é pe le ɣaagooza golai lo ná maaɓee vai zu. Naa pe poluma, é kpelei ɣalivaani kpele make nua ma, é li zou ɣili su.

² Naama waai ɣula yeegɣalalɔi zeelɔi ma, é botiɣe nu leveni kpele make nuiti ma, ga ti daami-izuvε ve kpele ɣaawaai zu.

³ Kεle kpele make nuiti ti valani ná-botiɣe nui va, ti doɣa, ti zeɔɔakai ɣaagale ma.

⁴ Kpele keε nui botiɣe nui velesiεi leveni volu. Kεle ti naa loɣani nɔungi zu, ti ɗa poomu.

⁵ Kpele keε nui ze ba é botiɣe nui zavasiεi leve, ti naa vaa. Naa volu é ma mɔinmɔin kiligaa leveni, ti tanigaa loɣa, ti zɔiti paa.

⁶ Gaabelagi, nu ɣila kpe nɔ niina é ye ni zea ga é teve ti ma, naa ɣeni ga neεbe loun zunui. E naa leveni, é ɗa ɣisiε ga: «Ta unfe dɔun zunui ma.»

⁷ Kεε kpele make nuiti ti gɛni ɔɔɔ ma: «Pogani zege nui ga. Ade paa, de ná-poganii zege ga adɔnɔ.»

⁸ Ti soni, ti paa, ti pili ya kpelei voluvelei.

⁹ Lee ga kpele kεε nui a kε? Toɔa va, é kpele make nuiti paa, naa vɔluma é kpelei galiva tagiligaa ma.»

¹⁰ E gɛni ti ma: «Kaipa wo la de niima wooi galani GALA seveiti su:

«Kɔtui nii pele lo nuiti ti gɛleni ba,
naa ga keai ga sɔbelama ɔtu wolai.

¹¹ Maligii ga é niima vai gɛa,

tama toɔa ga laavɔ vaa ade gaazu?»*

¹² Ti gɛni kelegele gaizieu ga ti Yesu zo, kεε ti gɛni luazu bebei va. Tɔɔzei ti gaagaani ga tiya ga Yesu faalaalii naa wogai ta-vaa zu. Naa ga é keeni ti zeni ná, ti zege koba.

Mului zala vai Sezaal ma

(Matiyo 22:15-22;

Luke 20:20-26)

¹³ Ti numaa leveni ma Falizienti saama, naa vεε Elode volu nui tanigaa va, nii a kε ti so ga kpɔezuɔulai.

¹⁴ Ti vaani, ti gɛ ma: «Kalamɔn, gi kwɛni ga da gaama wosu. E la vaazu bu nu va è zege è-zie vele va, tɔɔzei è la welezu nuiti tosuve nɔ va. Da kalagi wosu ga gaamai pe, é lo naa va, vele GALA ge pɔ ga nu zie la. Bo gi ma mu: Tɔgi vaave nei bu ga nu mului zala Wolɔme masagi Sezaal ma, ɔaa nu mina sala ma?»

¹⁵ Kεε Yesu gɛni kwɛni ga ta ga woovele nuiti, é ti woogaaɔteni, é gɛ ti ma: «Lee vaa zu wo sùɔɔɔsu? A vaa leε pɔ ga wali gae gila, gè ka.»

* 12:11 12:10-11 Guy 118:22-23.

¹⁶ Ti vaani ga gila. E ti gaaazagani, é gɛ ti ma: «Be maaniini ta daasei ka é ma?» Ti googaaavoteni, ti gɛ ma: «Sezaal ve.»

¹⁷ E gɛni ti ma naazu: «Nii é ga Sezaal nɔnɔi, à naa ve Sezaal ya, nii é ga GALA nɔnɔi, wo naa ve GALA zea.» Ti laavɔɔni ga ná-googaaavotegi.

Maagaalii é lo gɔvɛiti buzegɛ vai va saai ya

(Matiyo 22:23-33;

Luke 20:27-40)

¹⁸ Saduseyɛinti ti vaani pɔ be. Naati ka ti gɛ gɔvɛiti ti la wuzegɛzu, ti va gɔla saai ya. Ti niima gaaazagagi woni da, ti gɛ ma:

¹⁹ «Kalamɔn, Moize ná-sevɛiti su, é niima levei veeni ade ya, é gɛ ma: «Ni zunui ta keɛgɛloin a zaana, é anzai yɛ, keɛ é la doun yɛni ga voluvelei, zunui naa maanɛvɛ ga é ná-poanzai zeɪ ga anza, nii a ke é keɛgɛloin ma zuwui make.»†

²⁰ Tama, gɛgɛloun lofela gɛni ná. Ma mɔungi vului gɛni, é za, é la doun yɛni.

²¹ Felesiɪ poanzai zegeni, naa balaa za, é la doun yɛni. Uele nɔ gana savasiɪ keɛni la.

²² Ti lofela pɛ ti zaani, ti la doun yɛni. Gaabelasu, anzanui balaa za.

²³ Siegi zu niina gɔvɛiti ti wuzegɛzu la, ti gɔla saai ya, be gɔ nɔnɔ gɔ gɛ ga anzai? Tɔɔzei seivɛ ti lofela pɛ be ga anza.»

²⁴ Yesu ti woogaaavoteni, é gɛ ma: «Wo gɔkagɛ, tɔɔzei wo la GALA sevɛiti gaagaaazu, wo la GALA ná-zɛbeɪ gɔwɛɛ.

† 12:19 12:19 TSV 25:5.

25 Tɔɔzei siɛgi zu buzeɛɛi wosu da, nu ɔula saai ya, zunuiti ti la mɔ anza zeɛɛa, anzanuiti ti la mɔ zeida zini be, ta ɔɛɛzu niina eɛɛ geezuɛɛelaiti.

26 Nii ɛ ga ɔɔvɛiti buzeɛɛ vai, ti ɔula saai ya, kaipa wo la de naama wooi ɔalani Moize nɔ-sevɛi zu, ɛ lo kpɔvɔ goi va? GALA ge ɔɛni ma: «Nà ɔa gè ga Abalaame, Izaake, ta Zakɔbe ta-ƆALAGI.»‡

27 GALA ge la ga ɔɔvɛiti ta-ƆALA, keɛ toɔa ga fulu nuiti ta-ƆALAGI. Gaamazu wo ɔakage.»

Tɔgi nii kpaɔoi tɔgi pɛ ba

(Matiyo 22:34-40;

Luke 10:25-28)

28 Tɔ kalamɔin gila ge ti woomɛnini, ti da kpɔɛi zuɔula, ta ɛ kaani ga Yesu Saduseyɛinti gooɔaavotegɛ ga pagɔ. E Yesu ɔaazaɔani, ɛ ɔɛ ma: «Devei beɛgele ɔa kpaɔoi zɔiti pɛ ba?»

29 Yesu gooɔaavoteni, ɛ ɔɛ ma: «Weɛ devei nii ɔa gola vizɔgai zɔiti pɛ ba: «A woilo, Izilayeɛle nuɔuseiti! Maligii ɔa ɛ ga da-ƆALAGI, tɔ ɔa ɛ ga GALA gila kpegɛi.

30 Da Maligii da-ƆALAGI nɛɛ vɛ ga è-yii pɛ, ta è-yenvui pɛ, naa vɛɛ da-ɔisiei ta è-zuvikei pɛ ba.»§

31 Felesiei ɔa ɛ ga nii: «Da è-zeijnɔɔi nɛɛ vɛ, eɛɛ da bɔɔɔi.»* Deve ɔili ge la nɔ, nii kpaɔoi naati felegɔi va.»

32 Tɔ kalamɔin ɔɛni ma: «Kalamɔn, è gaamai wogɛ ga GALA ka ɔila kpe nɔ, taɔili nɔpɛ ge la nɔ tɔun polu.

‡ 12:26 12:26 Eɔz 3:6, 15. § 12:30 12:29-30 TSV 6:4-5. * 12:31 12:31 Lev 19:18.

³³ Nu nɛɛ vɛ mu ga è-yii pɛ, ɖa-ɖelegelegi pɛ, è-zuvikɛi pɛ, ta è è-zeiɲɔɖɔi nɛɛ vɛ, eɖɛ ɖa ɔɖɔi, naa vizɔɖɛ gala zalaɖaiti ta zalaɖaiti pɛ ba.»

³⁴ Yesu kaai ma ga zunui googaavote pagɔi veevɛ, é ɖɛni ma: «È maa la ɖoozani GALA ná-masadai va.» Naa voluma, tanɔpɛ zii la mɔ ɖɛni lɔɔzu, é va gaazaɖa.

Kilista ta Davide ti yɔɖɔzuve

(Matiyo 22:41-46;

Luke 20:41-44)

³⁵ Tɛi Yesu ɖɛni kalagi wosu GALA sei vɛlɛi wu, é gaazaɖagi woni, é ɖɛ ti ma: «Toɖa ɖale, tɔ kalamɔinti ti Kilista lolisu ga Davide mavofodai?

³⁶ Zenvu Nadegai puuni Davide ɔɖɔi yiimavɛ, é ɖa ɖɛ ma:

«Maligii GALA ge ɖɛni Màligii ma:

Zei zèezazuve,

eyɛsu gè è zili nuiti da è ɖɔɖɔwu.»†

³⁷ Davide ɔɖɔi ɖa tolisu ga tɔun Maligii, é leve ɖale mu, é ɖa ɖɛ ga naa mavofodai?» Bɛbɛi ɖɛni woilosu Yesu woo ma ga ɖoozune vele.

Tɔ kalamɔinti ta-veelalai

(Matiyo 23:1-36;

Luke 20:45-47)

³⁸ Siegi zu é ɖɛni kalagi wosu da, é ɖɛni ti ma: «À dama ga tɔ kalamɔinti, niiti ti-yiimai ga ti ɖa ziezie seɖe wolaiti su, ta ti wɔindaɪ ga ti ɖa ti luɔɔ kelɛmavɛti.

³⁹ Lɛbiya zeizuvɛti nɛai ti vɛ GALA dɛbi vɛlɛiti bu, ta seizu vagoiti feti laami wosuvɛti.

† 12:36 12:36 Guy 110:1.

⁴⁰ Ti ɗa poanzaiti kɔligiti kula ti ya, ti ɗa GALA fali zuɗoozagiti ke, nii a ke nuɓuseiti ti ɓa ɗa ti ɗa. Ta-veelalai wola ɗa ɲɔu ti ma.»

Poanzai ná-GALA kɔɔi
(Luke 21:1-4)

⁴¹ Naa ɓoluma Yesu zeini GALA kɔɔ anɲakai letemaɓe, é ɗa nuiti peɓe, niiti ti ɗeni walii lɔɔzu su. E naavolo nu mɔinmɔin kaani, ti wali mɔinmɔin ɗɔai su.

⁴² Poanzai gila ge ɓaani, nii é ɗeni ga bala nui. E wali ɗae go felegɔ lɔɔni su, nii tosu wola la ba.

⁴³ Yesu ná-kaladopoiti tolini, é ɗe ti ma: «Gè bo wo ma ga gaamai, poanzai ɗei é ga bala nui, é feeɓe é leve naati pe ba, ti walii lɔai GALA kɔɔ anɲakai zu.

⁴⁴ Mazɔlɔɔ zɔiti ti waliiti feeɓe, nii ti ɓede la ɗea ba. Kele toun anee balage, é kɔnɔgi pe feeɓe.»

13

GALA sei ɓelei ɗologolo fai
(Matiyo 24:1-2;

Luke 21:5-6)

¹ Siegi zu Yesu ɗeni ɗulazu la GALA sei ɓelei wu, ná-kaladopo ɗila ge ɗeni ma: «Kalamɔn, wele lee! Kɔtui niiti papage ɗe! Pelei nii lo pelei vage ɗe!»

² Yesu googaaɓoteni, é ɗe ma: «Da pele wolai niiti kaazu, kele ma ɗɔtui gila kpalaa ge la yeɗa laani ɓɔla maazu, ti pe ta lokasu.»

Maanɔɗiti ta faabaagiti
(Matiyo 24:3-14;

Luke 21:7-19)

³ Naa voluma é liini, é zeí Wolive wulu belei ma gizei ma, GALA sei vɛlɛi letemavɛ. Piyɛɛ, Zake, Zan, naa vɛɛ Andelé va, ti gaazadani yɛ, ti gɛ ma:

⁴ «Bo dɛɛ gi ma, yeelɛ gɔ naama vai vaazu gɛɛzu la? Naa voluma poogi ma begele gɔ nu a kwɛɛ da ga naama vaiti ta ga va gɛɛzu?»

⁵ Yesu ti woogaaɔoteni, é gɛ ma: «À dama, nu nɔpɛ ge mina wo gaka.

⁶ Nu mɔinmɔin ka kpɛtɛ gɛsu ga ti va dɔaseigi zu, ti da gɛ ma «Nà gɔ gɛ ga Kilista,» ta nu mɔinmɔin kaka.

⁷ Siɛgi zu wo kɔɔiti maawoo mɛnisu da, ta kɔɔiti maalugi, à mina bɔgɔ yɛ ziiɔɔɔi zu. Mazɔɔ kɛni naama vaiti ti gɛ, kɛɛ naa lei é va gɛ gɛɛzu ga gaabelagi.

⁸ Mazɔɔ zii ta gɔ wuzegɛ bɔɔla zii laalɔgɔma, masadai ta gɔ wuzegɛ bɔɔla masadai laalɔgɔma. Zou baliiti ta gɛ ada mɔinmɔin, ta pulu wolaiti. Kɛɛ naa gɔ gɛ nɔ egɛ doun zɔɔ koozuwanai lɔzeizuvɛ.

⁹ «Wa bɔgɔi, à dama ga bɔgɔ, tɔzei ta vaazu liizu ga woye tukpɔgaalevezuvɛti. Ta wo loɔa GALA dɛbi vɛlɛiti bu. Ta wo lo kundigɛiti ta masagiti kakala nɔun maavele ma, nii a kɛ wo zeele wooi wo ti ma.

¹⁰ Kɛni dɛ Woo Niinɛ Uagɔi laa gɔ zeelina ziiti pɛ ma.

¹¹ Siɛgi zu ti liizu la ga woye tukpɔgaalevezuvɛ, à mina yiizoolɛ ma yeelugɔ ga nii wa bo. Kɛɛ à naa nɔ wo, nii a ve wo ya naama yeegɛgalai nɔ zu. Tɔzei wa lei wo va gɛ bɔɛzu, kɛɛ Zɛnvu Nadagai gɔ a bɔɛ.

¹² Gɛɛgɛlɔin gɔ kɛɛgɛlɔin leve ga ti paa, doun kɛɛgɛi gɔ ná-doin leve ga ti paa. Dointi ta wuzegɛ ti zɔɔ nuiti daalɔgɔma, ti ti lɔ saai zu.

¹³ Ɛse pe ka wo wɔinzeɛ nɔn maavele ma. Kele zɔi a lo kpaan eyesu gaabelasuve zeeli, naa ɔa ɔizo.»

*Faa nɔu maayikiyikigi
(Matiyo 24:15-28;*

Luke 21:20-24)

¹⁴ «Siegi zu wo kɔzɔba vaa wolai ɔaazu la, ɛ da ɔe ve maa la neeni, ɛ va ɔe na»* (zɔi ɛ sevei nii ɔlasu, naama nui dama, ɛ gaaga ga pagɔ), «naama yeegɛgalai, zɔiti ta ɔe Zude, naati ti vela, ti le gizeiti ma.

¹⁵ Ni nui ta a ɔena dooɔo bosuve na-pele ɔomave, ɛ mina yei ɔaso zegezu pelei wu.

¹⁶ Zɔi balaagi a ɔe kpalagave, naa mina gale ma leezu taazu, na-sege wolai zege vai zu.

¹⁷ Naama voloiti su, maanɔɔi ɔa ɔe koma anzanuiti be ta zɔiti ti niimi veezu!

¹⁸ A GALA maanene ga niima vaiti ti mina ɔe ga samai.

¹⁹ Tɔzei naama ziegi zu, kidaaviligi wola ɔa nɔu, nii kaipa GALA ge eteai beteni, kegala la de ɔeni, nii eyesu ɔo nu la mo kegala ɔa pe.

²⁰ Gaamazu, ni Maligii la ɔeni deveni ga ɛ ta ɔula naama voloiti tieɔi la, nu nɔpe ge la bena ɔizo. Kele nui niiti ɛ yiimazegeai ga tiye, naati maavele ma, ɛ ta ɔlave naama maanɔɔi ma yeegɛgalai la.

²¹ Ni nui ta a ɔena wo ma: «A wele, Kilista ɔa ve!», ɔaa: «A wele, toɔa munu!», ɔa mina la da.

²² Ze Kilistaiti ta ze ɔala goo wo nuiti ta vaazu ɔulazu kelema, ti da laavɔo vaiti ta maabele vaiti ke, nii a ke ti nuiti yaava, ni toɔa zoo ɔeezu, ti naati yaava, niiti GALA ge yiimazegeai ga tiye.

* **13:14 13:14** Wele veti: Dan 9:27; 11:31; 12:11.

²³ Woun, à dama ga bɔɔ, tɔzei gè wo loa ɔ̃su fai pɛ su ma yeelugɔ.»

*Nu ná-Doun Zunui vaa vai volu
(Matiyo 24:29-31;*

Luke 21:25-28)

²⁴ «Kɛɛ naama voloiti su, kidaaviligi ma ziɛgi a levena, foloi zu ɔ̃a bidi, alugi la mɔ ná-wozakalagi vea.

²⁵ Somideɔ̃aiti ta ɔ̃ula geeɔ̃ɔlɔgi va, ti loo bu, geeɔ̃ɔlɔgi zu zɛbɛiti ta niikpi.†

²⁶ «Naazu, ta vaazu Nu ná-Doun Zunui ɔ̃aazu, é ɔ̃a tonaɔ̃iingiti maazu ga zɛbɛ wolai ta lɛbiyai.

²⁷ Toɔa ná-geezuɔ̃eelaiti teve eteai ɔ̃ɔlɔkɔlɔma ná pɛ, ti ná-nuiti gaale ba, niiti é yiimazeɔ̃eai ga tiye, é zo zou bɛla ga, é li zou bɛla ga.»

*Kalagi nu a sɔlɔ kooleɔ̃oole gului va
(Matiyo 24:32-35;*

Luke 21:29-33)

²⁸ «Kooleɔ̃oole gului ná-poogi ɔ̃ɛ wo vɛ ga kalagi: Siɛgi zu ma bekegiti ti ɔ̃ɛɛzu la yɔ̃ɔbɔ, gaalaagi ma lɛnugiti ti ɔ̃a lɛ ga, wo kwɛni naazu ga foɔoi maabugaa.

²⁹ Ule nɔ ɔ̃ana é la, siɛgi zu wo niima vaiti kaazu la, ti ɔ̃a ɔ̃ɛ, à kwɛɛ ga Nu ná-Doun Zunui maabugaa pɛlɛlavɛ va.

³⁰ Gè bo wo ma ga gaamai, yamanii nii la bɛga ga leve, eyɛsu niima vaiti pɛ ti ɔ̃a ɔ̃ɛ.

³¹ Geeɔ̃ɔlɔgi ta zooi ta leve, kɛɛ nɔn daawooiti ti la levega pɛ.»

† 13:25 13:25 Eza 13:10; 34:4; Zow 2:10.

*GALA gila kpe ka é etea gaaabela foloi gẁεε
(Matiyo 24:36-44)*

³² «Nii é ga foloi ta yeegεgalai nii naama vai vaazu gεεzu la, nu nɔpε ge la naa gẁεε. Geezuεelaiti ti la kwεε, Nu ná-Doun Zunui bɔɔɔi balaa ge la kwεε, keni Gεεgε GALA gila kpe nɔ ga é kwεε.

³³ A wεε bɔɔɔ ma, wo gaazuɔa, tɔɔzei wo la yeegεgalai gẁεε.

³⁴ Faiti ta gε ege nui ta a gɔla ná-pelei wu, é ɔa li sie ɔooza ma, é zεba é botii ve ná-botigε nuiti zea, é εεε gilagilagi losu ve zea. E devei veeni peɔɔa make nui ya, é gε ma: «Wεε ná ma.»

³⁵ A gaazuɔa mu, tɔɔzei wo la kwεni, yeei peɔε keεgei vaazu la. Baa toɔa va ga kpɔkɔi, ɔaa kua zaamai, ɔaa tεε zinεi a ɔɔena, ɔaa sobuzobui? Wo la naa gẁεε.

³⁶ Ni a vaana ga kulafilibai, maa la nεeni é va wo ga niizu.

³⁷ Nii ɔani gε bosu wo ma, ná bosu εεε pε ma: A gaazuɔa!»

14

*Yaavai ɔili vai Yesu ma
(Matiyo 26:1-5;*

Luke 22:1-2;

Zan 11:45-53)

¹ E yεni ga folo felegɔ Pakegi ta ɔului nii lεve la su, naama vεtiiti ti zeeli. Zalaɔa gɔla ɔundigiti ta tɔ kalamɔinti ti ɔeni kelegεle gaizizu ga ti Yesu zo ɔɔɔguzu, ti paa.

² Tɔɔzei ti ɔeni bɔɔɔ ma: «Keni ade mina ke fetii zu, nii a ke ade mina wutu teve bebei zaama.»

*Gulɔ maku nɛɛnɛgi zie vai Yesu ma
Betani taazuve
(Matiyo 26:6-13;
Zan 12:1-8)*

³ Yesu ɣɛni Betani, gee nu wɔlɔmai Simon ná-pɛlei wu. Siɛgi zu Yesu ɣɛni la daamii wosu, anzanui ta vaani, goolei ɣɛni zoni zea, kpɛɛai ga aalebatelegi, daavegai ga naale kitei ma wulɔ maku nɛɛnɛgi, nii sɔngɔi wola baai. E goolei ɣoloni, é gulɔ maku nɛɛnɛgi vu Yesu nɔungi zu.

⁴ Naa wanani nui tanigaa ma, ti da unsuɔɔei wo yɔɣɔzu, ti da ɣɛ ma: «Lee vaa zu é gulɔ maku nɛɛnɛgi nii ɣologolosu?

⁵ Nu a la zoo gulɔ maku nɛɛnɛgi nuu vɔdizu, é wali ɣae unsavagɔ (300) zɔlɔ ba, é ve bala nuiti zea.» Ti ɣɛni zeli losu anzanui ma ga gola.

⁶ Kɛɛ Yesu ɣɛni ti ma: «À ze ná dɔin! Lee vaa zu wo kpɔlɔzu? Faa vapa gola ɣa é kɛa bè.

⁷ Bala nuiti ta wo va yeenɔpɛ, wa zoo wo faanɛɛ ɣɛ ti vɛ, yeei wo pɔ la, kɛɛ nɔun gɛ la vaazu yesu wo va yeenɔpɛ.

⁸ Anzanui tɛi ge naa ɣɛɛvɛ, nii ma zobogi bɛ. E gulɔ maku nɛɛnɛgi ziaa kɔlɔgi ma, nii a kɛ é maaɣulu vai ɣɛvele bɛɛ ma yeelugɔ.

⁹ Gè bo wo ma ga gaamai, vɛ nɔpɛ Woo Niine Uagɔi laazeelizu ná eteai zu ná pɛ, nii balaa anzanui nii kɛai, naa laa ɣa zeeli, é ɣɛ ga ɣizɛsui ná-faa zu.»

*Zudase yeezei vai Yesu yaava vai wu
(Matiyo 26:14-16;
Luke 22:3-6)*

¹⁰ Naama vaiti poluma, keela puugɔ maazu felegɔi (12) ɣila, daa ga Zudase Isekaliyɔte, naa liini

zalaḡa ḡula ḡundiḡiiti pɔ be, nii a ke é Yesu lo ti yeezu.

¹¹ Nii é boni ti ma, naa neeni ti ve, ti minazeḡe be ga ti wali ve zea. E zo naazu ma niina, é ḡeni yeeḡḡala vaḡo ḡaizieu ga é Yesu lo ti yeezu.

Yesu ta ná-kaladopoiti ti Pake daamii wo fai

(Matiyo 26:17-25;

Luke 22:7-14, 21-23;

Zan 13:21-30)

¹² Bului nii leve la su, naama vetii ma volo mɔungi, yeei ta da Pakegi ma vaala zivoi vaa la, Yesu ná-kaladopoiti ti gaazaḡani, ti ḡe ma: «Mini ḡa é pɔ ga gi Pake daamii ḡevele beṡe ná è ve?»

¹³ E zeba é kaladopo felego zeḡe ti zaama, é ti leve, é vali ti ma ḡani: «À li taazuve, wa ḡomisu wa zunui ta, zie liḡii unma. A vile polu.

¹⁴ Ve nɔpe é leeze ná, à ḡe peḡe kee nui naa ma: «Kalamon ḡe: Peḡe ḡa mini, ve ḡe vaazu Pake daamii wosu ná, ḡa ná-kaladopoiti?»

¹⁵ Zunui naa ḡa geezu vele wolai wu leeze ga woye, ve ná wuuḡeṡai. Miná ḡa wa kevele beṡe ḡe ná ade ve.»

¹⁶ Kaladopoiti ti liini taazuve, ti fai pe kaani nɔ ga velei Yesu boni la ti ma. Ti Pake daamii ḡevele beṡeni.

¹⁷ Kpɔkɔi zeeliai ma, Yesu vaani ta keela puugo maazu felegoiti (12).

¹⁸ Siegi zu ti ḡeni zeini la taḡalii ḡakala, ti da daamii wo, é ḡeni ti ma: «Gè bo wo ma ga gaamai, wo ḡila nii é daamii wosu pɔ, naa ḡa vaazu tèvesu sili nuiti pɔ.»

¹⁹ Naama wooi kaladopoiti gola yiiḃḃḃni. Ti ḡeni gaazaḡasu ga seḡezegedai, ti ḡa ḡe ma: «Nà ve mu ḃaa?»

²⁰ E ti woogaaḃoteni, é ḡe ti ma: «Wo nu puugḡ maazu felegḡi (12) ḡila be, nii ḡi yeelḃḃzu ḃḃni ḡilagi zu ḡá tḡ.

²¹ Nu ná-Doun Zunui ḡa za, eḡevelei seḃeai la GALA seḃeiti su, é lo tḡun ba. Kele maanḡḡi ḡa naama nui luḡḡ, nii é ḃaazu Nu ná-Doun Zunui ḃḃzu sili nuii zeezu. A la vizḡ ma nui ma ḡa é mina vḡḃ zḡḃḡ pε.»

Maligii ná-Pake daamii ḡaabelagi

(Matiyo 26:26-30;

Luke 22:14-20;

1 Kolente 11:23-25)

²² Sieḡi zu ti ḡeni daamii wosu da, Yesu ḃului zegeni. Kpegai ma ga mama fee GALA falii wo, é galeḡaleni, é fe ti ya, é ḡe ti ma: «À seḡe, nii ḡa é ga kpḡsei.»

²³ Naa ḃoluma, é ziawḡi ta zegeni. Kpegai ma ga mamagi ve GALA ḃε, é feeni ti ya. Ti pε ti ḃḃleni la.

²⁴ E ḡeni ti ma: «Nii ḡa é ga mà ḡamai, nii é minazegegi laazeelizu. Tḡ ḡa puai nu mḡinmḡin ḃε.

²⁵ Gḡ ḃo wo ma ga gaamai, gḡ la mḡ ansaḡḡ gwaai ma ḡei ta ḃḡlea pε, eyesu foloi ná kpḡle la ga niine, GALA ná-masada i zu.»

²⁶ Ti ḃegai ma ga guyei loo, ti ḡulani, ti li Wolive wulu ḃelei ma ḡizei ma.

Yesu ḃo fai ga Piyεḡ ḡa ḃaazu ḡεḡzu ba

(Matiyo 26:31-35;

Luke 22:31-34;

Zan 13:36-38)

27 Yesu ɣɛni ti ma: «Wo pɛ wa vaazu ɣɛɛzu bà, mazɔlɔ sɛvɛvɛ GALA Sɛvɛi zu ga: «Nà vaazu baala makɛ nui loɣazu, naazu baalagiti su ɣa vaza.»*

28 Kɛɛ siɛgi zu gè wuzɛɣɛzu la, gè ɣula saai ya, nà tosu da wo luɣɔ Galilé yooi zu.»

29 Piyɛɛ ɣɛni ma: «Anɛɛ ni zɔiti pɛ ta ɣɛɛzu è va, nɔn nà laade!»

30 Yesu ɣɛni ma: «Gè bo è ma ga gaamai, za kpidi nɔ, tɛɛ zinei va ɣɛ é bɔɛ ga seizu felegɔ, da vaazu ɣɛɛzu bà ná zeizu ɣɛ sava.»

31 Kɛɛ Piyɛɛ sakpeni ga zɛbɛi, é ɣɛ ma: «Anɛɛ ɓalaa da zaazu vɔɔma, naa ɣa ɣɛ, kɛɛ gè la ɣɛɛa è va pɛ.» Zɔiti pɛ ti lɛni ga naama woo ɣilagi nɔ.

Yesu GALA fali vai Gɛɛsemane

(Matiyo 26:36-46;

Luke 22:39-46)

32 Ti zeelini adavɛ ta, vɛ ná laaseigi ga Gɛɛsemane. Yesu ɣɛni ná-kaladopoiti ma: «À ze vɛ, siɛgi zu gè GALA falizu la.»

33 E zɛba é Piyɛɛ zɛɣɛ ta Zake, naa vɛɛ Zan va. E tɔɔzeini ga é ziizoolei ɣaagɔ ɣɔlɔ su, ziiɓɔlɔ wolai vili ma.

34 E ɣɛni ti ma: «Ziiɓɔlɔi vɔvɔa zɔimavɛ ma, eyɛsu é ɣɛ é pàa. A yɛ vɛ, wo ɣaazuɓa.»

35 E lago liini fɔɛn luɣɔ, é laavɛ zooi ma, é GALA fali ga ni toɣa zoo ɣɛɛzu, kpɔlɔi naa ma yeeɣɣalɔi maagooza ba,

36 é ɣɛni ma: «Ee, Aɓa, Kɛɛ, ɗɔun da zoo fai pɛ kɛɛzu, soolei ma ɗaawɔi nii maagooza bà. Kɛɛ anɛɛ naa vɛ, zɔima vai mina ɣɛ, kɛni ɗɔnɔi nɔ.»

* 14:27 14:27 Zkl 13:7.

³⁷ E ɖaleni ma kaladopoiti pɔ be, é ti ɖa niizu. E ɖeni Piyele ma: «Simon, ɖa niizu? E la zooni è va lele ɖila gaazuɖa wo!

³⁸ A ɖaazuɖa, wo GALA fali, wo mina va loozu tegai zu. Nui yenvui laavege ga kisiɛ vagɔiti, kele zɛbe la kpusei va.»

³⁹ E maagɔozani mɔnɔ ga é GALA fali, é ɖa le woo ɖilagi nɔ ma.

⁴⁰ E ɖaleni ma volu, é kaladopoiti ka niizu, tɔzei niimenii ɔɔini ti la ga gola. Ti la ɖeni kwɛeni, velei ta goɔgaavote da.

⁴¹ Siegi zu é vaani la siɛ laa zavasiei zu, é ɖeni ti ma: «Wa de niizu, wo ɖa loogɔ? E bega, yeedɛɖalai zeelia, Nu ná-Doun Zunui ɖana va loozu kotoba nuiti zeezu.

⁴² A wuzegɛ, ade li. Zɔi é yàavazu, wele ba, é vaazu.»

Yesu zo fai

(Matiyo 26:47-56;

Luke 22:47-53;

Zan 18:3-12)

⁴³ Yesu ɖeni de ɔɔezu, eyesu Zudase ɖa unkula, nii é ɖeni ga keela puugɔ maazu felegɔi (12) ɖila. Bebei ɖeni polu, boɖa zɔkpɔiti ta kpekpe kpugɔiti ti zoni ti ya. Zalaɖa ɖula ɖundigɔiti, ta tɔ kalamɔinti, naa veɛ totugɔiti ba, naati ka ti bebei naa leveni.

⁴⁴ Yaava nui Zudase poo gila deɛni ga tiye, é ɖe ti ma: «Zɔi nɔpe gè neɛnezu, gè laave komaga, tɔ ɖana, à so, wo lii la, wo ɔaa maazu ga pagɔ.»

⁴⁵ Siegi zu Zudase vaani la, é sakpani nɔ Yesu ma, é ɖe ma: «Kalamɔn!» E neɛneni ga daave komagai.

⁴⁶ Naa volumna, zɔiti ti yeeveɛni Yesu ma, ti so.

⁴⁷ Kele niiti ti ɣeni náve, naa ɣila ge ná-boɣa zɔkpɔi ɣulani ma laɣagi zu, é pili zalaɣa ɣula ɣundiɣi wolai ná-duɔi ma, é naa woi leve ba.

⁴⁸ Yesu ɣeni ti ma: «Wo vaave nɔn so fai zu ga boɣa zɔkpɔiti ta kpekpe kpugaiti, eɣe toosu nu zo faa?

⁴⁹ Folo-o-folo gè ɣea wo va GALA sei velei ma ɣoizuve, gè da ná-kalagi ve, wo la sɔni názu. Kele niima vaiti pe keve, naa ɣa a ke GALA Sevei zu wooiti daazeeli.»

⁵⁰ Naa voluma, ná-siepoluiti pe ti zegeni koba, ti vela.

⁵¹ Zinipoi ta vileni polu, ti da li, nii peema zegei nɔ veveleveni ma. Ti soni,

⁵² kele é peema zegei looni ya, é vela ga maɔnakai.

Yesu ɣee vai tukpɔɣaaleve nu wolaiti kakala

(Matiyo 26:57-68;

Luke 22:54-55, 63-71;

Zan 18:13-14, 19-24)

⁵³ Ti liini ga Yesu zalaɣa ɣula ɣundiɣi wolai ná-koizuve, ve zalaɣa ɣula ɣundiɣiiti, naa ve totuɣɔiti ta tɔ kalamɔinti ti ɣaaleeni ba ná.

⁵⁴ Piyele vileni polu ɣoozama, eyesu ti zeeli zalaɣa ɣula ɣundiɣi wolai ná-koizuve. E ɣeni zeini salaɔusuiti koba abu maave, ti da ɣɔle.

⁵⁵ Zalaɣa ɣula ɣundiɣiiti ta tukpɔɣaaleve nu wolaiti ti ɣeni zeeleiti gaiziezu Yesu laalɔɣma, nii a ke ti tukpɔɣaaleve ga é za. Kele ti la ɣeni zeele zɔɔɔsu.

⁵⁶ Tɔɔzei nu mɔinmɔin ge ɣeni ná, niiti ti ɣeni zee zeele wooiti bosu Yesu laalɔɣma, kele naama zeele wooi tanɔpe ge la ɣeni vilesu pele ma ga pagɔ.

⁵⁷ Gaabelasu, tanigaa ti wuzegeni, ti zεε zeele wooi nii wo daalɔɔma, ti gε ma:

⁵⁸ «Gi goomenini, é da gε ma: «Nà GALA sei vɛɛi nii ɔolozu, nii togai ga nu yeei, naa vɔluma folo savagɔ laawu gè taɔili to, nii é la loni ga nu yeei.»

⁵⁹ Kεε anεε naama wooi balaa su, ti pε ti woo la gɛni liini ga pele ɔila.

⁶⁰ Zalaɔa ɔula ɔundiɔi wolai wuzegeni, é Yesu ɔaazaɔa. E gɛni ma: «È la nuu tanɔpε gaavotesu, nii niima nuiti ti bosu è laalɔɔma?»

⁶¹ Kεε Yesu maagɛni kpɔ, é la gaavoteni. Zalaɔa ɔula ɔundiɔi wolai gaazaɔani vɔlu, é gε ma: «Da ɔa è ga Kilista ɔaa, GALAGI nii mamagi bε, naa ná-Doun Zunui?»

⁶² Yesu goɔgaavoteni, é gε ma: «Ungo, nà vε. Wa vaazu Nu ná-Doun Zunui ɔaazu, é zeini Zεbɛi-Pε-Maliɔii yeeazuvε, é da va geɛɔɔɔgi ma lonabiiingiti maazu.»

⁶³ Zalaɔa ɔula ɔundiɔi wolai zεba é ɔɔba zεgeiti balivali ga, kidaaviligi maavele ma, é gε ma: «Zeele ɔεgele ɔa ade ɔɛɛi ba niina?

⁶⁴ Wo woo ɔɔi nii mɛniga GALA daalɔɔma! Wa ɔisiɛzu ɔale?» Ti pε ti peelalani naazu, ti gε maanεεvε ga é za.

⁶⁵ Tanigaa ti tɔɔzeini ga ti da laaɛi vili ma, ti da gaazuvε ɔili, ti da doɔa, ti da gε ma: «Naama nui lε ga giye, zɔi é è loɔaai!» Salavusuiti ti Yesu zoni, ti da goizuloɔa.

Piyεkε gεkε vai Yesu va

(Matiyo 26:69-75;

Luke 22:56-62;

Zan 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Naama ziegi zu, Piyele ɣeni buu vele, koi zaamave. Zalaɣa ɣula ɣundiɣi wolai ná-botigɛ anzanu ɣila ge vaani,

⁶⁷ é Piyele ɣa, é ɗa ɣoolɛ, é ɣaazulo naa va, é ɣe ma: «Da ɓalaa è ɣeni Yesui tei ba, Nazalete nui nii!»

⁶⁸ Kele Piyele zegeni ga, é ɣe ma: «Gè la kwɛni. Nii è bosu, gè la ɓalaa naa ɣaagaaazu.» Naa vɔluma é ɣulani koizuvɛ, é li ga nu leɛzu vele. [Gaamago tɛɛ zineɪ ɓɔɛni.]†

⁶⁹ Kele botigɛ anzanui kaani, é tɔɔzei volu ga ɣea niiti ma, ti ɣeni ná: «Nii ɓalaa ka ga ti ta.»

⁷⁰ Piyele zegeni ga mɔnɔ. Ná tago keai ma, niiti ti ɣeni Piyele ma volu: «Gaamazu, ɗa ga niima nuiti ti ta. Mazolɔɔ ɗa ga Galilé nu.»

⁷¹ E ɣeni ma: «Gè ɣonaa, GALA ge dɔɣa, ni zɛɛ ɣa gè bosu, gè la zunui nii ɣwɛɛ, nii wo vaazu ma!»

⁷² Gaamago nɔ, tɛɛ zineɪ ɓɔɛni mɔnɔ ná zeizu velesiei. Piyele ɣigi looni naama wooi zu, nii Yesu boni ma ga: «Tɛɛ zineɪ va ɣe é ɓɔɛ ga seizu felegɔ, ɗa vaazu ɣelezu bà ná zeizu ɣe sava.» E wɔloni ga gola.

15

Yesu ɣɛɛ vai Pilate ɣakala

(Matiyo 27:1-2, 11-14;

Luke 23:1-5;

Zan 18:28-38)

¹ Sobuzobui, zalaɣa ɣula ɣundiɣiiti ta totuɣɔiti, naa vɛɛ tɔ kalamɔinti ba, ta tukpɔɣaaleve nu wolai mɔtaiti ba, ti gaaleba ɣɛɛni, ti deve wo. Ti Yesu ɣilini, ti lii la, ti dɔ Pilate yeezu.

† **14:68 14:68** Wooi niiti ti [] kpaku felegɔiti zoɣɔzu, naati ti la seve wɔlɔmai tanigaa zu.

² Pilate gaazaɗani, é ɣe ma: «Da ɣa è ga Zuifuiti ta-masagi?» Yesu gooɣaavoteni, é ɣe ma: «Da boɣɔi è boga.»

³ Zalaɣa ɣula ɣundigiiti ti ɣeni maalɔzu ga faa moimoin.

⁴ Pilate gaazaɗani volu, é ɣe ma: «Doun è la gooɣaavote feezu? Maalɔi pe ti bosu è laalɔɣma, da ti menisu nei?»

⁵ Kele Yesu la mo ɣeni gooɣaavoteni. Naa ɣa é Pilate laavɔni.

*Yesu zaa vai leve vai
(Matiyo 27:15-26;*

Luke 23:13-25;

Zan 18:39–19:16)

⁶ Pake fetii ɣula laa ɣilagila, Pilate bena kasoɣa nu ɣila pile bebei ve, nii nɔpe a la maavalina.

⁷ Tama naama ziegi zu, zunui ta ɣeni kasoi ɣa wutu teve nuiti saama, daaseigi ga Balabase, ti soni, tɔɔzei nu vaa vai va, wutugi ta zu.

⁸ Bebei vaani zou zeve ɣundigii ná-koizuve, ti faaɔɣɔi naa zuvali Pilate ma, nii a da ke ti ve poloma.

⁹ Pilate ti wooɣaavoteni, é ɣe ma: «Wa po ga gè Zuifuiti ta-masagi vile wo ve?»

¹⁰ Mazɔɔ é sugweeni ga toloi maavele no ɣa é kea, zalaɣa ɣula ɣundigiiti ti Yesu levega la po.

¹¹ Kele zalaɣa ɣula ɣundigiiti ti looni bebei unsu ga naati ti Balabase vile fai zuvali.

¹² Pilate ti gaazaɗani volu, é ɣe ma: «Lee ɣa mu na ke ga nii wo tolistu ga Zuifuiti ta-masagi?»

¹³ Ti wooɣulani volu, ti ɣe ma: «Kpado saa wului ma!»

¹⁴ Pilate ɣɛni ti ma: «Faa nɔi begele ɔa é keai?» Kele toun ti ɣɛni wola bainsu sese, ti da ɣɛ ma: «Kpadɔ saa wului ma!»

¹⁵ Tei Pilate ɣɛni pɔ ga é bebei yiima vai ɣɛ, é Balaɓase vile ti ve. E devei veeni ga ti Yesu loɔa ga kpakɔi. Naa begai ma, é teveni ti vɔ kpadɔ vai zu saa wului ma.

Nɛɛɣulasui nii salavusuiti ti keeni ga Yesu

(Matiyo 27:27-31;

Zan 19:2-3)

¹⁶ Salavusuiti ti liini ga Yesu zou zewe ɣundiɣii ná-koizuve, ti salavusu bulugi pe gaale ba.

¹⁷ Ti zeba ti sege ɓɔi golai ta loo kɔba. Ti ɣaingi veleni ga masa bɔɔlɔgi, ti dɔ unma.

¹⁸ Naa vɔluma ti tɔɔzei ga ti da laali ma, ti da ɣɛ ma: «Da ná, ee, Zuifuiti ta-masagi!»

¹⁹ Ti ɣɛni doɣazu nɔungi zu ga seeli kpakui, ti da laadei vili ma, ti da vile niibiga ga ti nɔkɔ bu.

²⁰ Ti begai ma ga nɛɛɣula su, ti sege wola ɓɔigi ɣulani kɔba, ti ná-segeiti too kɔba, ti ɣula la ga ti kpadɔ saa wului ma.

Yesu ɓaɗɔ vai saa wului ma

(Matiyo 27:32-44;

Luke 23:26-43;

Zan 19:17-27)

²¹ Zunui ta ɣɛni zegezu kpalagave, Silene nu ɣɛni de, daaseigi ga Simon, é ga Alegezandele ta Lufuse ti-ɣee. Ti keeni zea ga maaɓaa vaa ga keeni é Yesu zaa wului zege.

²² Ti liini ga Yesu aɗe ta, ve ná laaseigi ga Gɔlegota (nii poluve ga «unkala aɗave»).

23 Ti dɔɔi veeni zea, nii supuai ga miilegi, keɛ é la kɛɛni, é va ta ɔɔle.

24 Ti kpadɔni saa wului ma. Naa voluma ti ná-segeiti gaagwɛɛni va ga kpakutoomai, ti va kwɛɛ, nii ɛɛ ka sɔɔɔ.

25 Sobu lɛɛi laavuusiɛi ma ɔa ti kpadɔni la saa wului ma.

26 Sɛvɛi nii é ɔɛni saa ungi lɛɛzu, é zɛvɛni naa zu ga «Zuifuiti ta-masagi».

27 Ti ti ɔadɔni vɔɔma saa wuluiti ma ta toosu nu felegɔ, gilagi ɔɛni zeezazu vɛlei, zɔi ɔɛ kɔvɛzu vɛlei.

28 [Vɛle ɔana GALA Sɛvɛi wooi vilɛni la su ga: «Ti gaalugɛ faa ɲɔu ɔɛ nuiti saama.»]*

29 Zɔiti ti ɔɛni levesu ga ná vɛlei, naati ti ɔɛni ungi ɲiikpisu, ti da poomu, ti da ɔɛ ma: «Koo! Dɛi é GALA sei vɛlei ɔolozu, é to volu folo savagɔ laawu,

30 ɔɔɔɔ ɔɔɔɔ, é ɔɔla saa wului ma, é yei!»

31 Zalaɔa ɔɔla ɔundigɔiti balaa, naa vɛɛ tɔ kalamɔinti ba, ti ɔɛni ɲɛɔɔulazu su ɔɔɔɔ zaama, ti da ɔɛ ma: «É zɔiti kizoga, keɛ é la zooga é va ɔɔɔɔ ɔɔɔ!»

32 Tɛigi é ga Kilista, Izilayɛle masagi, é yei na, é ɔɔla saa wului ma, gi ka, gá la da naazu!» Zɔiti balaa ti ti ɔadɔni vɔɔma saa wuluiti ma ta tiye, ti ɔɛni ɲɛɔɔulazu su.

*Yesu zaa vai
(Matiyo 27:45-56;*

Luke 23:44-49;

Zan 19:28-30)

33 Foloi gaalɔgai ma, kpidii vɛɛni zooi zu ná pɛ, eyɛsu lɛɛi zavasiɛi ma kpɔkɔ voloi.

* 15:28 15:28 Wooi niiti ti [] kpaku felegɔiti zɔɔɔzu, naati ti la sɛvɛ wɔɔmai tanigaa zu.

³⁴ Kpɔkɔ volo lelei zavasiei ma, Yesu kpee looni ga woo wola, é gɛ ma: «Eloyi, Eloyi, lama sabaketani?» (nii poluve ga «Nà-GALAGI, nà-GALAGI, lee vaa zu è gɛlɛa bà?»).†

³⁵ Siɛgi zu ti naama wooi mɛnini da, zɔiti ti gɛni ná, naa tanigaa ti gɛni ma: «Wɛlɛ, toɔa Eli lolisu.»

³⁶ Gila ge bizɛni, é sege buɔai lɔ dɔɔ bodai wu, é gili seeli kpakui va, é tete Yesu ma ga naa kpɔle, é da gɛ ma: «À zɛna! Ada ka ni Eli ɔa va, é kula vɛ.»

³⁷ Yesu kpee wolai looni, naa voluma niina zii loo.

³⁸ Názu ɔa kwɛpele segezuzɔozagi nii é gɛni zelɛni GALA sei vɛlɛi wu, naa valini la su fele, é zo ungavɛ, é yei buuve.

³⁹ Wolɔme zalavusu ɔundigɔi nii é gɛni loni Yesu ɔakala, é naa zaa vɛlɛi ɔaai ma, é gɛni ma: «Gaa-mazu, zunui nii ɔɛa ga GALA Doun Zunui!»

⁴⁰ Anzanui tanigaa balaa ti gɛni loni ɔoozama, ti da wɛlɛ ná va. Naati saama, Magedala nui Mali gɛni ná, naa vɛɛ Zake goi ta Zoze ti-lee Mali va, ta Salomé.

⁴¹ Tiya ɔa ti gɛni Yesu volu, ti da maalevebo kaite, siɛgi zu é gɛni la Galilé yooi zu. Anzanu mɔinmɔin kiligaa ti gɛni ná, niiti ti yɛni polu, ti lɛ Zeluzalɛme.

Yesu maaɔulu vai

(Matiyo 27:57-61;

Luke 23:50-56;

Zan 19:38-42)

⁴² Tɛi kpɔkɔ voloi zeelini, dooɔo foloi ma ɔɛvele ɔɛɛ voloi gɛni de, nii é ga dooɔo foloi maaɔii,

† 15:34 15:34 Guy 22:2.

⁴³ Alimaté taazuve nui Zozefe vaani. E ɣeni ga tukpɔɣaaleve nu wolaiti ti ɣila, unfema nu wolai ɣeni de. To balaa é ɣeni GALA ná-masadaí vaa vai maaɔunsu kitogi zu. E yiiɔaani, é li Pilate vo be, é Yesu ma voomai maavali ma.

⁴⁴ Pilate laavɔni ga é mɛni ga Yesu zaa ɣeni de niina. E salavusu ɣundiɣii lolini, é gaazaɣa ni Yesu zaa ɣeni de niina.

⁴⁵ Tei salavusu ɣundiɣii kisugalani kpoke, é vaani bu ga Zozefe Yesu ma voomai zeɣe.

⁴⁶ Zozefe geze zeɣei ɣeyani, é Yesu ɣula saa wului ma, é maavelevele ga geze zeɣei, é da kabai ta zu, nii ɔai fasai va. Naa volumna, é kɔtu wolai ta ɣilikilini, é da kabai la.

⁴⁷ Magedala nui Mali ta Zoze dee Mali ti ɣeni welezu, ve ti Yesu laani ná.

16

*Yesu wuzefe vai
é ɣula saai ya
(Matiyo 28:18-20;
Luke 24:1-12;
Zan 20:1-10)*

¹ Dooɣo foloi levegai ma, Magedala nui Mali, naa veɛ Zake dee Mali va, ta Salomé, ti tufa maku neɛnɛgiti ɣeyani, nii a ke ti li, ti siɛ Yesu ma voomai ma.

² Dooɣɔi ma volo mɔungi sobuzobui, ti liini kabalaɛ, woza seɣezuve ma.

³ Ti ɣeni ɔɔɣo ɣaazaɣasu ga: «Be ɣa a kɔtui ɣilikili ade ve, é seɣe kabai la?»

⁴ Keɛ siɛgi zu ti ɣaazuwuzegeni la, ti kaani ga kɔtu zebeɛ golai ɣilikiligɛ, é zeɣe kabai la.

⁵ Ti lɔni kabayegɛi zu, ti wɛɛ, ti zinipoi ta ɔa, ɛ zeini ga nu yeezazu vɛlei, maagɪliai ga sege ɔole pepegi. Ti wola luani.

⁶ Kɛɛ zinipoi ɔɛni ti ma: «À mina lua. Nazalɛte nui Yesu ɔa wo gaizizu, nii ti kpadɔni saa wului ma. E la mɔ vɛ, ɛ wuzegɛa, ɛ ɔula saai ya. A va, wo wɛɛ, vɛ ɛ ɔɛa laani ná.

⁷ A li niina, wo bo ná-kaladopoiti ma ta Piyɛɛ ɔalaa ma, wo ɔɛ ti ma: «E toga da wo luɔɔ Galilé yooi zu, miná ɔa wa ka ná, egɛvɛlei ɛ boni la wo ma.» »

⁸ Ti ɔulani kabayegɛi zu, ti vɛla, tɔɔzei ti zu ɔɛni ɔalizu ga duai. Ti la faa woni nu nɔpɛ ma, tɔɔzei ti ɔɛni luazu.

Yesu ɔɔɔ lɛɛ vai ga Magedala nui Mali
(Matiyo 28:9-10;

Zan 20:11-18)

⁹ * [Yesu wuzegɛai ma, ɛ ɔula saai ya dɔɔɔɔi ma volo mɔungi sobui, ɛ ɔɔɔ lɛɛni dɛ ga Magedala nui Mali, nii kaite ɛ inɛ dɔfelaiti kpɛɛni su.

¹⁰ Naa liini, ɛ naama wooi wo zɔiti ma, ti ɔɛni ga Yesu ná-siɛpoluiti, ti gaazuɔɪlii zu, ti da wɔɔ.

¹¹ Ti mɛnigai ma ga toɔa vulua, ta Mali pɛtɛgɛ, ti la ɔɛni laani da.

Yesu ɔula vai kɛɛma kaladopo felegɔiti bɛ
(Luke 24:13-35)

¹² Naa vɔluma ɛ ɔɔɔ lɛɛni ga kaladopo felegɔ kɛvɛlei tagɪli su, naati ti ɔɛni pelei ma, ti da li ɔalagɪ zu.

* **16:9 16:9-20** Wooi niiti ti [] kpaku felegɔiti zɔɔɔzu, naati ti la sɛvɛ wɔɔmai tanigaa zu.

¹³ Naati felego balaa ti galeni ma, ti va ti bo zaiti ma, keke ti la laani balaa naati gooi la.

*Yesu bogbo lee vai
ga kaladopo puugo maazu gilagiti (11)*

(Matiyo 28:16-20;

Luke 24:36-49;

Zan 20:19-23;

Keewotiiti 1:6-8)

¹⁴ Gaaɓelagi zu, e bogbo leeni ga kaladopo puugo maazu gilagiti (11), siegi zu ti gɛni daami wosuɓe la. E zeliloni ti ma ta-gidaalevelalai ta ta-gikpaai vai zu, toozei ti la gɛni laani naama nuiti da, niiti ti kaani, buzegeai ma, e gula saai ya.

¹⁵ Naa vɔluma e gɛni ti ma: «À li eteai zu ná pɛ, wo Woo Niine Uagɔi laazeeli nuɓusei pɛ ma.

¹⁶ Zoi a gidaalevena, e batize, naa ga gizo, keke zoi e la gidaaleveni, naa undaa ga vili.

¹⁷ Wele laavɔɔ vai niiti ka ta vile naama nuiti polu, ti vaazu gidaalevezu ma: Nɔun daaseigi zu, ta inegiti kpe, ta ge boezu zii woo giligiti su,

¹⁸ ta ge kaaliiti sosu ga yeei, ti nu vaa ani bole va, faa nɔpe ge la ti ga, ta yeela seebe nuiti ma, naati ti da gedɛ.»

*Yesu lee vai geegɔlɔgi zu
(Luke 24:50-53;*

Keewotiiti 1:9-11)

¹⁹ Maligii Yesu begai ma ga boe ti ɔɔ gana, e leeni geegɔlɔgi zu, e ze GALA zeezazuɓe.

²⁰ Kaladopoiti ma ti liini, ti da Woo Niine Uagɔi laazeeli ade pɛ. Maligii gɛni botii geɛzu ga ti maavele, e da ti-wooi maabakpa ga laavɔɔ vaiti, niiti ti gɛni vilesu ti-wooi volu.]

GALA Daawoo Zευει
Portions of the Holy Bible in the Toma language of
Guinea
Des portions de la Sainte Bible dans la langue de la
Guinée Toma

copyright © 2023 Pioneer Bible Translators and The Bible Society in
Guinea-Conakry

Language: Toma

Translation by: Pioneer Bible Translators

Texte copyright © 2023 Traducteurs Pionniers de la Bible et Alliance
Biblique en Guinée.

Cette œuvre est mise à disposition selon les termes de la Licence Creative
Commons Attribution - Pas d'Utilisation Commerciale - Pas de Modification
4.0 International.

This translation is made available to you under the terms of the Creative
Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in
any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are
licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses,
please contact the respective copyright owners.

2025-07-09

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 8 Jul 2025 from source files
dated 9 Jul 2025

95f995fa-1e05-5170-a262-d0f7dabeeddf